

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Θ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1960 | ΑΡΙΘ. 2

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΘΝΟΣ

Ο ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Α'

Ζῶμεν εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν συχνάκις ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ πνευματικοὶ ἡγέται τοῦ Ἔθνους μας, λησμονοῦν ἢ παρασιωποῦν τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσέφεραν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ τὸν Ἑλληνικὸν Πολιτισμὸν ἢ Ἐκκλησίαν μας. Δι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ γίνεται ὑπόμνησις τῆς ἀληθείας, ὅτι ἄνευ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος θὰ εἶχεν ἐκλείψει ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Ἡ ἐμψυχοῦσα τὸ Ἔθνος δύναμις σήμερον εἶναι ἀκριβῶς αἱ παραδόσεις τοῦ λαμπροῦ ἑλληνικοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῆς ἐκπολιτιστικῆς δυνάμεως τῆς Ἐκκλησίας. Πᾶσαι αἱ πτυχαὶ καὶ ἐκδηλώσεις αὐτοῦ ἐνεποτίζοντο ὑπὸ τοῦ Χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ ἐξωοποιοῦντο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ὀρθόδοξος περὶ κόσμον καὶ βίον ἀντίληψις ὑπῆρξεν ὁ κινήτριος μοχλὸς καὶ ἡ ζωτικὴ δύναμις, ἥτις ἀνώρθωσε τὸν ἐν φοβερᾷ καταπτώσει εὐρισκόμενον Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, ἐδημιούργησε τὸν Ἑλληνοχριστιανικὸν πολιτισμὸν καὶ συντηρεῖ αὐτὸν κατὰ τὴν μακροαίωνα σταδιοδρομίαν καὶ ἐξέλιξιν του.

*

Ἡ Ὄρθόδοξος Χριστιανικὴ πίστις ὑπῆρξεν ὁ συνεκτικὸς δεσμός, ὅστις συνήρωσε τοὺς πολίτας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους εἰς μίαν ἐνιαίαν καὶ κοινὴν ἐκπολιτιστικὴν προσπάθειαν. «Οἱ πολυεῖδεις κάτοικοι τοῦ (βυζαντινοῦ) κράτους, οἱ ὅποιοι δὲν ἦσαν μόνον Ἕλληνες, δὲν εἶχον βεβαίως ὅλοι τὸ ἰσχυρὸν ἐκεῖνο αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας καὶ δὲν ἦσαν πρόθυμοι εἰς ἡρωϊσμὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Εἶχον ὅμως ὅλοι τὴν συναίσθησιν, ὅτι συνεδέοντο διὰ κοινῶν ἰσχυρῶν δεσμῶν, τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ὄρθοδοξίας, ἀνήκον εἰς κράτος, τὸ ὁποῖον διεφύλαττεν εἰς αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ

τῆς πίστεως αὐτῶν, εἶχον λοιπὸν συμφέρον νὰ ἀγωνίζονται πρὸς συντήρησιν τοῦ κράτους τούτου. Ὁ δεσμός, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ὁρθοδοξία εἶχε συνδέσει πρὸς ἀλλήλους τοὺς κατοίκους ὄλων τῶν βυζαντινῶν χωρῶν, ἀπὲρ τὴν ἠθικὴν δεσμὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐθνικὴν ἔνωσιν». Κατανοεῖ τις τὸν ὅλον, τὸν ὁποῖον ἔπαιξεν ἡ Ὁρθοδοξία εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ζωῆς τοῦ Βυζαντίου, ὅταν ἀναγνώσῃ εἰς τὰ ἔργα τοῦ Προφύρογενήτου τὰς ἐπεφημίαις τῶν δήμων τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, εἰς τὰς ὁποίας φαίνεται ἡ ὑπερηφάνεια, τὴν ὅποιαν αἰσθάνεται ὁ λαός, διότι ἀνήκει εἰς τὸ «Χριστιανικὸν Βασίλειον», εἰς τὸ «Ὁρθόδοξον Κράτος» καὶ διότι τοῦτο ἐξασφαλίζει τὴν εὐημερίαν τοῦ κόσμου. Εἰς τὰ μνημεῖα τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας, εἰς τὰ ὁποία ἀντικατοπτρίζεται ὁ συναισθηματικὸς κόσμος τοῦ βυζαντινοῦ ἀνθρώπου, ὑπάρχοντες ἰσχυραὶ ἀποδείξεις τῆς ἰσχύος τοῦ δεσμοῦ τῆς Θρησκείας. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐκφάνσεων τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ εἶχον θεμελιωθῆ ἐπὶ τῆς Ὁρθόδοξου Χριστιανικῆς Θρησκείας.

Ὡς τονίζει ὁ Ἀδαμαντίου, τὸ κράτος, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἴδρυσεν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος καὶ τὸ ὁποῖον ἦτο κράτος Ἑλληνικόν, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ ἀπὸ ἔθνογραφικῆς ἀπόψεως παρουσίαζεν ἐξ ἀνάγκης μεγάλην ποικιλίαν μέχρι τῶν ἀνωτάτων αὐτοῦ κοινωνικῶν στρωμάτων. Γερμανοὶ ὄλων τῶν γερμανικῶν φυλῶν, κατόπιν καὶ Πέρσαι καὶ Ἀρμένιοι εἰσέδυσαν μέχρι τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματῶν τοῦ κράτους. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπὶ αἰῶνας ὑπῆρξεν ὁ μέγας «χωρευτήριος λέβης», εἰς τὸν ὁποῖον ἀκόμη καὶ οἱ βάρβαροι διὰ τοῦ χριστιανικοῦ βαπτίσματος καὶ διὰ προσλήψεως Ἑλληνορθόδοξου μορφώσεως μετεμορφώθησαν εἰς βυζαντινοὺς Ἑλληνας. «Ἐπὶ αἰῶνας ἐν τῷ κράτει τούτῳ, ὡς λέγει ὁ Χέρτσβεργ, ἡ ἐπικρατοῦσα ἰδέα ἦτο ἡ τῆς διατηρήσεως τοῦ κράτους, τοῦ ἐρειδομένου ἐπὶ στρατοῦ ἐξαιρέτου, ἐπὶ καλοῦ συστήματος οἰκονομιῶν, ἐπὶ παραδειγματικῶς συγκεκροτημένης διοικήσεως, τέλος δὲ καὶ πρὸ παντὸς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας». Ἡ θρησκευτικὴ Ὁρθόδοξος συνείδησις καὶ ἡ συνείδησις τῶν ἀνωτέρων πολιτιστικῶν ἀξιών, τὰς ὁποίας ἐδημιούργει τὸ Ἑλληνορθόδοξον πνεῦμα, ὑπῆρξαν οἱ ἰσχυρότατοι ἠθικοὶ δεσμοί, οἵτινες συνεκράτουν ἡνωμένους τοὺς πληθυσμοὺς καὶ ἐσφυρηλάτουν τὸ μεγαλεῖον τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Εἶναι ἀνυπολόγιστοι αἱ ὑπηρεσίαι, τὰς ὁποίας παρέσχεν ἡ Ἐκκλησία πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν. «Τὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐνότητα, λέγει ὁ Ἐσελιγγ, τὴν ὅποιαν οὐδεμίαν πολιτικὴν δύναμιν εἶχε κατορθώσει μέχρι τοῦδε νὰ πραγματοποιήσῃ..., ἐδημιούργησεν ἐπὶ τέλους ἡ Ἐκκλησία». Καὶ ὁ Jorga

λέγει, «ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὑπῆρξεν ὁ κύριος παράγων ἐξελληνισμοῦ».

Ἡ Ὀρθοδοξία ὑπῆρξεν ἡ μεγαλύτερα ἐκπολιτιστικὴ δύναμις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ θαυμαστὴ κοινωνικὴ πρόνοια, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ἡ Ἐκκλησία, ἡ ἀνακαινιστικὴ, μεταμορφωτικὴ καὶ μετουσιωτικὴ ἐπίδρασις τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐπὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου παρέσχον εἰς τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν μεγάλην ζωτικότητα καὶ ἐδημιούργησαν τὸ μεγαλεῖον τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ. Ὡς ἀποδεικνύει ὁ ἱστορικὸς Ἀμαντος, ὁ πρῶτος καὶ σπουδαιότερος συντελεστὴς τῆς Ἰστορίας τοῦ Βυζαντίου εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, λέγει καὶ ὁ σοφὸς ἱστορικὸς Σπυρίδων Ζαμπέλιος, ἐδημιουργήθη «νέα διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ζωὴ νέος αἰῶν νέον στάδιον ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ νεκρανάστασις». «Πνεῦμα Κυρίου ἤλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπεσκίασεν αὐτήν». «Τίς ἤθελεν εἶσθαι ἡ τύχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, — ἐρωτᾷ ὁ ἴδιος ἱστορικὸς—, ἐὰν ἡ κατὰ πᾶσαν ἀλήθειαν Ἑλληνοσώτειρα Ἐκκλησία δὲν εἶχεν ἐκ προοιμίων καὶ μετὰ θυσιῶν ἀνεκδιηγῆτων συναθροίσει κύκλω αὐτῆς καὶ περιθάψει τὰς ἐθνικὰς ἐκείνας ιδιότητας, αἷτινες ἐν τῇ θ' ἑκατονταετηρίδι μέλλουσι νὰ ἀνασχηματίσωσι τὴν Ἑλληνικὴν τοῦ γένους πατρίδα; Ἡ τί σήμερον ἠθέλομεν εἶσθαι ἡμεῖς αὐτοί, χωρὶς ἐκείνης τῆς ἐπισκευάσεως;» Καὶ ὁ Παπαρορηγόπουλος ὑποστηρίζει, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ὑπῆρξε διὰ τὸν Ἐθνικὸν ἡμῶν βίον «ἐν τῶν ζωτικωτάτων, πολλάκις δὲ τὸ ζωτικώτατον τῶν συστατικῶν αὐτοῦ» καὶ τονίζει, ὅτι «τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν διεσώθη, τοῦλάχιστον δὲν διέσωσε τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, εἰμὴ διὰ τῆς μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ συμμαχίας», καὶ ὅτι «δι' αὐτοῦ ἐπρωταγωνίστησεν ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι καὶ δι' αὐτοῦ ἰδίως ἀνεκαινίσθη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις».

Πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουν, ὡς συμπεραίνει πάλιν ὁ Ζαμπέλιος, ὅτι ἡ Θρησκεία καὶ ἡ Ἐκκλησία «εἶναι ὁ κύριος καὶ παντοδύναμος μοχλὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἀναπτύξεως... Ἐὰν ὁ Ἕλληνας δὲν δοξολογήσῃ τὴν θεῖαν Πρόνοιαν καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς του, τίς ἄλλος θὰ ἐξυμνήσῃ αὐτήν;» Νομίζομεν, ὅτι τὴν ἀλήθειαν ταύτην οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῇ ἡ παντοειδὴς ἠγεσία τοῦ Ἐθνους μας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

(Συνεχίζεται)

Ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Δι' ὧν ἐν τοῖς πρόσθεν ἐγράψαμεν, δὲν ἠθελήσαμεν ποσῶς νὰ ὑποτιμήσωμεν τὴν ἀξίαν τῆς Εὐρωπαϊκῆς λεγομένης Μουσικῆς, ὅπως μάλιστα ἔχει αὕτη καλλιεργηθῆ, ἀναχθεῖσα εἰς περιωπῆν. Ἐκατέρω τῶν δύο μουσικῶν ἔχει τὴν ἀξίαν της. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν νὰ τονίσωμεν ἐνταῦθα εἶναι, ὅτι ἡ πολύφωνος Εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ δὲν προσιδιάζει πρὸς τὴν λειτουργικὴν ἀτμόσφαιραν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, ἢ ὅποια ἔχει, τρόπον τινα, ἰδίαν μουσικὴν γλῶσσαν καὶ ὁμιλεῖ, διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, εἰς τὴν καρδίαν μας. Ἡ Β. Μ. εἶναι ἡ λατρευτικὴ γλῶσσα τοῦ Ὁρθοδόξου χριστιανοῦ. Εἶναι ἡ μουσικὴ τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐχει ἀνταπόκρισιν πρὸς τὴν βαθυτέραν οὐσίαν τῆς ἀγίας μας Ὁρθοδοξίας. Παρὰ τὸν φόβον νὰ χαρακτηρισθῶμεν ὡς στενῆς ἀντιλήψεως ἀνθρώποι—συνήθης χαρακτηρισμός, διὰ τοῦ ὅποιου σήμερον οἱ θεωροῦντες ἑαυτοὺς ὡς εὐρείας καὶ φωτισμένης ἀντιλήψεως, συνηθίζουσι νὰ περιποιῶνται τοὺς μὴ συμφωνοῦντας πρὸς τὰς ἰδικὰς των γνώμας—θὰ τοιμήσωμεν νὰ ὑποστηρίξωμεν καὶ νὰ διακηρύξωμεν, διότι τὸ πιστεύομεν, ὅτι μουσικὴ τῆς Ἑλληνικῆς τοῦλάχιστον Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴν.

Ὡς ὀρθῶς ἔχει παρατηρηθῆ ὑπὸ εἰδικῶν, αἱ βυζαντιναὶ μελωδίαι δὲν εἶναι συμπτωματικὰ τινα κατασκευάσματα, δυνάμενα νὰ μεταβληθοῦν κατὰ τὸ δοκοῦν, ἀλλὰ τρόποι ζωντανοί, διὰ τῶν ὁποίων ἔλαβεν ἔκφρασιν ἡ πνευματικὴ οὐσία τῆς θρησκείας μας. Ἡ Β. Μ. καλλιεργεῖ τὴν Ὁρθόδοξον πνευματικότητα, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ στοιχεῖον πολύτιμον. Δημιουργεῖ ἰδιάζον θρησκευτικὸν κλῆμα, προκαλεῖ βαθυτάτας συγκινήσεις.

Καὶ παρ' ἡμῶν πολλοὶ ἐπιφανεῖς μουσικολόγοι γνωρίζουσι νὰ διαστέλλουσι τὰ πράγματα, νὰ μὴ συγχέουσι τὰ ἀσύγχετα. Καὶ ἐκτιμοῦσι μὲν τὴν Εὐρωπ. μουσικὴν ὡς μουσικὴν τέχνην κοσμικὴν, τέρπουσαν τὸ καλαισθητικὸν συναίσθημα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀναγνωρίζουσι ὁμως, ὅτι αὕτη δὲν εἶναι κατάλληλος διὰ τὴν θ.

λατρείαν μας, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν προσαρμόζεται πρὸς τοὺς ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν εἶναι θρησκευτικῶς σεμνοπρεπής, ὑπενθυμίζουσα τὰ «θυμελικά ἄσματα» τοῦ θεάτρου καὶ «βοᾶς ἀτάκτους» καὶ ὅλα τὰ συμπαρομαρτοῦντα. Ὑπεραμύνονται δ' ἐξ ἄλλου τῆς βυζαντινῆς παραδόσεως, τῆς πατρικῆς ταύτης κληρονομίας, προκειμένου περὶ τῆς ἐν τῷ Ναῷ λατρείας.

Εἶναι λοιπὸν ἰδιότυπος μὲ τεχνοτροπίαν ἰδιάζουσαν, καὶ κατ' ἐξοχὴν π ρ ο σ ε υ χ η τ ι κ ῆ μουσικὴ ἢ Β. Ἔχει δὲ καὶ ἁρμονίαν ἰδικήν της ἐντελῶς ἰδιότυπον καὶ αὐτήν, τὴν σεμνήν ἁρμονίαν τοῦ ἰσοκρατήματος («συνηχητικὴ γραμμὴ») ἀπλῆ ἢ διπλῆ, τὴν ὁποίαν παρωδοῦντες οἱ καταφρονηταὶ τῆς Β.Μ. ὀνομάζουν «ἀνησυχητικὴν γραμμὴν»...) Εἶναι ἢ ἀπλουστάτη ἁρμονία τοῦ ἴσου, ὅπερ κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἐνδείξεις ἦτο ἐν χρήσει καὶ κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους, εἰς τὰ «αὐστηρὰ ἐκεῖνα καὶ σωφρονικὰ μέλη» κατὰ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρεῖα. Ὡς «βόμβος μελισσῶν» καὶ «μελωδικὸν διακοσμητικὸν πλαίσιον» τῆς ὅλης μελωδίας ἢ «ἐμβρωῦδης ἁρμονία» αὕτη, «διὰ σταθερᾶς, διαρκοῦς ἢ στιγμιαίας ἐναλλαγῆς τῆς συμφωνικῆς βάσεως, καθιστώσης τὸ μέλος γλυκὸν καὶ τερπνὸν καὶ εὐάρεστον εἰς τὴν ἀκοήν», ἀποβαίνει ἢ ψυχὴ τοῦ μέλους, ἐὰν δὲ καταβληθῆ προσπάθεια διὰ τὰ ὄργανωθῆ μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἀκριβείαν, δὲν θὰ ὑπάρχη ἀνάγκη νὰ γίνεται ποσῶς λόγος περὶ ἐναρμονίσεως τοῦ βυζαντινοῦ μέλους κατὰ τὸ πρότυπον τῆς εὐρωπ. μουσικῆς. Ὁμοφωνικὴ πολυφωνία ἐπιτυγχάνουσα διὰ τοῦ ἴσου μίαν ἰδιόρρυθμον ἁρμονίαν καὶ γενικῶς ὑφὴν ἐντελῶς ἰδιάζουσαν. Παρατηρητέον δ' ἐνταῦθα, ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πάντοτε προετίμων τὸ λιτόν, «τὸ σεμνὸν καὶ ἀπέριττον τῆς μουσικῆς» καὶ ἔντεχνον μὲν, σεμνοπρεπῶς ἔντεχνον, ἀλλ' ὄχι περιτέχνον καὶ ἐπιτηδευμένον. Μὲ ἄλλας λέξεις, τὸ ἱεροπρεπὲς εἶναι τὸ προσαρμοζόμενον πρὸς τὸ κλίμα τῆς Ὁρθοδόξου λατρείας.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἢ καλλιτεχνικὴ αὕτη δημιουργία τῶν βυζαντινῶν μας προγόνων δὲν λέγει τίποτε εἰς τὸν ἀμύητον. Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ διαθέτῃ τις πνευματικὸν βάθος διὰ τὰ τὴν αἰσθανθῆ καὶ νὰ κατανοῇ. Ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀγιογραφίας καὶ τῆς

ἀρχιτεκτονικῆς ἀποτελοῦν ἓν ἐνιαῖον καὶ ἀδιάσπαστον σύνολον, τὸ σεπτὸν τριπτυχοῦν τοῦ βυζαντινοῦ μας πολιτισμοῦ. Ἐἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ Βυζαντίου, ὁ λειτουργικὸς του χαρακτήρ. Εἰς τὸ ἁρμονικὸν τοῦτο σύνολον τῆς Ὁρθοδ. λατρείας, τὸ ὁποῖον συνθέτουν, σὺν τοῖς ἀνωτέρω, καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια, ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἰδιότυπος ἀπαγγελία τῶν ἱ. βιβλικῶν κειμένων, ὁ λιβανωτὸς κ.ἄ., ἔχει ἐνταχθῆ, κατὰ τρόπον θαυμαστόν, ὡς στοιχεῖον ἀδιάσπαστον πρὸς τὰ λοιπὰ—ὡσάν «μιά ψηφίδα ἀπὸ τὸ θαυμάσιον ψηφιδωτὸ τῆς λατρείας καὶ τῆς ἐθνικῆς μας ψυχῆς»—ἡ βυζαντινὴ ὕμνωδία. Δὲν ἤμπορεῖ αὕτη νὰ ἀποτελέσῃ ἐξαίρεσιν καὶ νὰ ἀλλοιωθῆ ἢ νὰ ἀντικατασταθῆ μὲ «μουσικὰ κατασκευάσματα τῆς πρὸ πολλοῦ γελοιοποιηθείσης καντάδας».

Ὡς γνωστόν, τὸ Βυζάντιον καὶ ὁ πολιτισμὸς του εἶχον παρεξηγηθῆ καὶ κατασκευοφαντηθῆ, ὑπὸ τὴν ἐπήρεια τοῦ θετικιστικοῦ πνεύματος τοῦ 19 αἰῶνος, μόλις ἐσχάτως ἀποκαθιστάμενα διὰ τῶν συντόνων ἐρευνῶν ἡμετέρων καὶ ξένων, τῆς βυζαντινῆς περιόδου τῆς Ἱστορίας μας ἀναγνωρίζομένης πλέον σήμερον ὡς «μιάς ἀπὸ τὰς πλέον μεγαλειώδεις φάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ». Τὴν αὐτὴν περίπουν τύχην ἠκολούθησεν, ὡς ἦτο φυσικόν, καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ἤδη ἀναγνωρίζεται ἡ ἀξία τῆς ἱερᾶς αὐτῆς μελωδικῆς τέχνης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μουσικὴν ἐπένδυσιν τῶν θαυμασίων ὕμνων τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀριστουργηματικῶν ὄντως προϊόντων τῆς θρησκευτικῆς ποιήσεως. Πράγματι ἀναγνωρίζονται ὡς λογοτεχνικὰ ἔργα ἀπαραμίλλου ἀξίας, τὰ ὁποῖα ἱεροὶ ὕμνογράφοι συνέθεσαν καὶ οἱ ἴδιοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐμελοποίησαν, ὡς ὁ Ρωμανὸς ὁ μελωδὸς, ὁ ἀποκληθεὶς «Πίνδαρος τῆς Ἐκκλ. ποιήσεως» καὶ ἡ Κασσιανή, ἡ «Χριστιανὴ Σαπφώ»*, μεγάλου ὁμολογουμένως δημιουργοί, ἱκανοὶ «ὕμνους ὑφαίνειν συντόνων

(*) Ὁ ἐπ' ἐσχάτων ἀναγνωρισθεὶς ὡς ἅγιος, Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ὁ ὅσιος ἐκεῖνος καὶ πολυγραφώτατος ἐν μοναχοῖς, κατεκόσμησε τοὺς ἱ. ὕμνογράφους τῆς Ἐκκλησίας μας μὲ θαυμασίους χαρακτηρισμοὺς ὡς λ. χ. Ἀνδρέας ὁ Κρήτης «Κύνος τῆς Ἐκκλησίας λιγυρόφωνος». Ἱ. Δαμασκηνὸς «ἡ μουσικωτάτη καὶ γλυκύφωνος τοῦ Χριστοῦ ἀηδὼν», διὰ δὲ τοὺς λοιποὺς χρησιμοποιεῖ ἐπίσης ὠραῖα προσωνύμια ὡς τὰ κάτωθι: «σειρὴν τοῦ ἁγ. Πνεύματος, Πνευματικὴ κινύρα καὶ ἑναρμόνιο, εὐηχος κιθάρα καὶ καλλικέλαδον, δεκάχορδον φαλτήριον, ποιμενικὸς ἀλλὸς γλυκύτατος» κ. ἄ.

τεθηγμένους». Οὐδέποτε ἔχουν ἀναπεμφθῆ πρὸς τὸν Εὐλόγητὸν Κύριον ὕμνοι γλυκύτεροι ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς τοιοῦτους. Τὸ μέλος ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἐννοίαν τοῦ κειμένου καὶ παριστᾷ ζῶν τὸ αἶσθημα τοῦ ἕμνογράφου μὲ τὰς καταλλήλους «θέσεις». Αἱ ἱερὰ αὐτὰι μελωδίαι ἔχουν συντεθῆ μὲ δάκρυα κατανώξεως καὶ συντριβῆς, ὅπως ἀκριβῶς αἱ βυζαντιναὶ εἰκόνες «ἱστοροῦντο» κατόπιν προσευχῆς, νηστείας καὶ πνευματικῆς περισυλλογῆς. Διὸ καὶ συγκινοῦν βαθύτατα ἢ, ὀρθότερον, κατανύσσουν. "Ὅπως ἀκριβῶς ἢ ἰ. εἰκὼν δὲν εἶναι φωτογραφία προσώπων, ἀλλὰ ἀποβλέπει, κατὰ τρόπον συμβολικόν, εἰς τὸ νὰ παραστήσῃ τὴν ἀγιότητα, νὰ προβάλλῃ τὸν ψυχικὸν κόσμον τῶν ἱστορουμένων ἁγίων, τῶν ὁποίων αἱ ἱερὰι μορφὰι παρουσιάζονται ἐξαῦλωμέναι καὶ ἀποπνευματωμέναι. Οὕτω καὶ εἰς τὴν Β.Μ. ὁ καλλιτέχνης μελωδὸς δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ τέρπῃ καὶ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἀκοήν, ἀλλ' εἰσδύει εἰς τὴν ψυχὴν, τὴν ὁποίαν μεταρσιώνει, διὰ νὰ κατανώξῃ καὶ οἰκοδομήσῃ.

Εἶναι ἡ λατρευτικὴ μουσικὴ τῶν πατέρων μας, ἡ ἱερὰ ἄσματικὴ τέχνη τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ γλυκυτάτη ἀπαλὴ μελωδία, ἡ πλήρης ἱεροῦ περιπαθείας. Καὶ εἶναι ἰδική μας, ἐθνικὴ καθαρῶς μουσικὴ κληρονομία (ἐνῶ ἡ τετραφωνία εἶναι, ὅπως ἐτονίσαμεν, ξένη πρὸς ἡμᾶς, ξενότροπον καὶ ὀθνεῖον σύστημα). Εἶναι τέχνη γνησία, πλήρης ἐκφραστικῆς μουσικοπαθείας καὶ ἀρμόζει εἰς τὸ θρησκευτικὸν κλίμα τῆς ὀρθοδοξίας.

Ἄλλ' ἄρά γε, μόνον δι' ἱστορικοὺς λόγους ὀφείλομεν νὰ προσέξωμεν τὴν Β. Μ., ὡς ἐὰν ἡ ἀξία μιᾶς τέχνης ἐξηρτᾷτο ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς τίτλους τῆς; Βεβαίως ὄχι. Ἡ Β. Μ., ὡς θὰ ἴδωμεν, καὶ καθ' ἑαυτὴν ἔχει ἀξίαν καλλιτεχνικὴν, ἔχει βάθος καὶ σπουδαιότητα πνευματικὴν.

Πρωτοσ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΜΙΑ ΑΣΤΟΧΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ

Τὸ τέλος τῆς τωρινῆς ζωῆς, νομίζω, ὅτι δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τὸ ὀνομάζωμε θάνατο. Θάπρεπε νὰ τὸ λέμε γλύτωμα ἀπὸ τὸν θάνατο, χωρισμὸ ἀπὸ τὴ φθορά, ἀπελευθέρωσι ἀπὸ τὴ δουλεία, ἡσυχία μετὰ τὴν ταραχὴ, παῦσι τοῦ πολέμου, σκόρπισμα τοῦ σκοταδιοῦ, ἀνάπαυσι ἀπὸ τοὺς κόπους, ἀποδέσμευσι ἀπὸ τὰ πάθη.

Μ' ἓνα λόγο, ὁ θάνατος εἶναι σβύσιμο ὄλων τῶν κακῶν.

(Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής).

Α Δ Ε Λ Φ Ι Κ Α Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Α

Ἄγαπητέ μου ἐν Χριστῷ ἀδελφφέ,

Ἄφοῦ σάν Ἱερεὺς μπῆκες στὸν Ναό, νὰ προσέξης καὶ τὸ ζήτημα τῶν εἰκόνων. Κι' αὐτὸ εἶναι δικό σου. Γιατί ἡ εἰκόνα μιλάει, κατὰ τὸν ἱερὸ Δαμασκηνό, στὴν καρδιά τοῦ λαοῦ, ποῦ δὲν ξέρει γράμματα. Εἶναι, λέγει, τὸ βιβλίο του. Καὶ πολὺ σωστά. "Ὁ,τι εἶναι τὸ βιβλίο στὰ μάτια τῶν ἐγγραμμάτων, εἶναι καὶ ἡ εἰκόνα στὰ μάτια τῶν ἀγραμμάτων. Βλέπει τὴν εἰκόνα ὁ πιστὸς καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ εἰκονιζόμενο πρόσωπο, τὸ μυαλό του πετᾷ πρὸς ἐκεῖνο νοερῶς πρὸς ψυχικὴν του ὠφέλειαν. Οἱ ἐγγράμματοι, σάν ἄνθρωποι περισσότερον αἰσθητικὰ ἀνεπτυγμένοι ἀπαιτοῦν νὰ εἶναι οἱ εἰκόνες μὲ τέχνη φτιαγμένες καὶ μέσα στὰ ἱστορικὰ δεδομένα καὶ νὰ συνδυάζουν τὴν τέχνη ποῦ δὲν πρέπει νὰ ἀπορροφᾷ τὸ μυαλό γιὰ τὴν κοσμικὴ ὁμορφιά της, ἀλλὰ καὶ τὴν μυστηριώδη καὶ ἀκατανίκητη δύναμι ποῦ νὰ προκαλοῦν θρησκευτικὸ δέος καὶ κατάνυξιν. Οἱ εἰκόνες ἱστοροῦν ἅγιες μορφές, πρόσωπα θεῖα, γεγονότα θαυμαστά, ἐπεισόδια ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δρᾶσι τοῦ Θεανθρώπου καὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων τῆς πίστεως. Ἄν ὑπάρχη κάτι ποῦ ὑπάγεται στὰ λεπτὰ τῆς πίστεως μας θέματα εἶναι καὶ τὸ τῶν εἰκόνων, ποῦ ἠυλόγησεν ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῶν Πατέρων. Τί παρατηρεῖται, ὅμως σὲ πολλοὺς φιλοθρήσκους; Τὸ νὰ κάνουν διάφορα «τάματα» στὴν Ἐκκλησία καὶ, μεταξὺ αὐτῶν, τὸ «τάμα» νὰ φέρουν στὴν Ἐκκλησία μιὰ εἰκόνα μικρὴ ἢ μεγάλη τοῦ Τάδε ἁγίου. Μαζεύονται κυρίως κάτι εὐσεβεῖς γυναικοῦλες, κάνουν ἓνα ὄμιλο, ἀποφασίζουν νὰ κάμουν μιὰ δωρεὰ στὸ Ναό, βρίσκουν ἓνα ζωγράφο μπογιατζῆ καὶ παραγγέλλουν τὴν ἱερὴ εἰκόνα ἐρήμην τοῦ παπᾶ καὶ τοῦ Δεσπότη. Ὁ μπογιατζῆς δῆθεν ἁγιογράφος, σταθμίζων τώρα τὰ χρήματα καὶ τὴν τέχνην εἰκόνων καὶ τέχνης γινῶσιν τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν κάνει τὸ καθῆκον του ποῦ παίρνει τὸν τύπον τοῦ «ἀδὲ βαρυνέσαι!» Ἐλαιοχρωματίζει τὴν εἰκόνα μὲ τίς ἁγιολογικὲς του ἀθλιότητες καὶ φρέσκη-φρέσκη τὴν παραδίδει στοὺς δωρητάς. Οἱ γυναικοῦλες χαρούμενες τρέχουν καὶ τὴν παραδίδουν στὸν παπᾶ ὅπως εἶναι μάλιστα μὲ τὰ ἔντονα χρώματα καὶ ὁ παπᾶς ὁ καυμένος μὲ τὴν ἐκδήλωσιν αὐτῆς τίς εὐλογεῖ καὶ δικαίως, ἐνισχύοντας ἔτσι τὸ ζῆλο τους καὶ καλλιεργώντας τὴν θρησκευτικότητά τους. Ἄλλὰ, τόσο ὁ παπᾶς ὅσον καὶ οἱ Ἐπίτροποι, δὲν προσέχουν οὔτε τὴν τέχνη, οὔτε τὴν ἱερὴ παράδοσι, οὔτε ἂν ὁ σκοπὸς ἐξυπηρετῆται ἀπὸ τὴν δῆθεν εἰκόνα ποῦ κολλήθηκε στὸν τοῖχο, γιὰ νὰ προσκυνηθῇ ἀπὸ τὸν θρησκευόμενο λαὸ καὶ νὰ δεχθῇ θυμιάματα καὶ ἀφᾶς λαμπάδων καὶ κανδηλῶν.

Σχέδιο; Ἐλεεινό. Ἄλλοῦ ταῦτιά, ἄλλοῦ τὸ στόμα, ἄλλοῦ τὰ μάτια δυσαναλογίες ἐξώφθαλμες, δυσαρμονίες στὰ μέλη καὶ στὴν ὄλη ἐμφάνισι τῶν μελῶν. Χρώματα λασπώδη, χτυπητὰ σὺν πανηγυριοῦ ἀσβεστώματα, φιγοῦρες διαφημιστικῆς πού προβάλλονται στὰ πάρκα καὶ στοὺς Κινηματογράφους. Τέτοιου εἴδους εἰκόνες ἀπὸ πολλοῦ γίνονται δεκτῆς στοὺς Ἱ. Ναοὺς, καὶ τέτοιες εἰκόνες λιθογραφοῦνται καὶ οἱ ἔμποροι τίς διοχετεύουν στὴν Ἐπικράτεια. Τὰ Ἱερὰ πρόσωπα, σὺν πρόσωπα τοῦ Κινηματογράφου, τῆς Σκηνῆς, βαμμένα, μπρατσοδεμένα, μὲ ἐμφάνισι ἀγρία ἢ θηλυπρεπῆ, χωρὶς ἱερότητα, χωρὶς σεμνότητα, χωρὶς καμμιὰ πνευματικότητα, χωρὶς ἀσκητικὴ νοστιμάδα, πού στηρίζει καὶ τονώνει καὶ καλλιεργεῖ τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα καὶ δικαιολογεῖ τὴν προσκύνησί τους σὲ ὦρα λατρευτικῆ. Δὲν μπορῶ νὰ κάμω περιγραφή, γιατί δὲν θ' ἀποφύγω τὴν βλασφημία καὶ τὴ βρισιὰ κατὰ τῶν εἰκονιζομένων προσώπων. Οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ τῆς πίστεως μας, οἱ ἄθεοι, οἱ προτεστάντες καὶ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά, ὅλοι αὐτοὶ χαίρουν χαρὰν μεγάλην γιατί ὅ,τι αὐτοὶ λένε κατὰ τῆς θρησκείας μας, τὸ φανάζουμε ἐμεῖς στὰ πράγματα μὲ τίς γελοιογραφίες μας στοὺς Ἱ. Ναοὺς. Μορφῆς ληστρικές, ταβερνοβίων φάτσες, ἐκφύλων καὶ σακατεμένων ἀνθρώπων ἐκφράσεις, ἀθλητικαὶ παραστάσεις ἐκεῖ πού ἡ ψυχὴ ζητάει κάτι τὸ ἐξαυλωμένο κ.ο.κ. τυποῦνται στὶς λεγόμενες λατρευτικῆς εἰκόνες μας. Καὶ εἶναι μὲν ἀλήθεια πὼς δὲν ἐτέθη σὲ κυκλοφορία ἓνα εἶδος λευκώματος, μιὰ συλλογὴ ἐγκεκριμένη ἀπὸ τὴν Ἐπίσημη Ἐκκλησία, διὰ νὰ συμμορφοῦνται καὶ οἱ ζωγράφοι μὲ τοὺς τύπους αὐτοὺς τῶν εἰκόνων. Ὑπάρχει ὅμως κάποια-νομίζω-Συνοδικὴ ἐγκύκλιος πού ἀπαγορεύει τὴν τοποθέτησι τέτοιων ἐξαμβλωμάτων στοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς καὶ ἐπιβάλλει στοὺς Ἱερεῖς τὴν ὑποχρέωσι νὰ ὑποβάλλουν ὑπὸ τὴν ἐγκρισιν τοῦ Ἀρχιερέως τὰ σχέδια καὶ τὴν ἐκτέλεσι τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Τὸ ζήτημα αὐτό, σπουδαιότατο γιὰ μᾶς, εἶναι στὴ δικαιοδοσία τῶν Ἀγίων Ἀρχιερέων, ἀλλὰ δὲν ἀπαλασσόμεθα κι' ἐμεῖς τῆς εὐθύνης. Μάτια ἔχουμε καὶ κρίσι, ὅσω κι' ἂν δὲν εἶμαστε μορφωμένοι αἰσθητικῶς καὶ ἱστορικῶς ἔχουμε τὴ στοιχειώδη ἀντίληψι καὶ τὴν πρόνοια νὰ μὴ δεχώμαστε αὐτῆς τῆς ἀηδίας στὸ Νὰό μας, ἐπειδὴ ἔρχονται σὺν δωρεὰς τῶν εὐλαβῶν χριστιανῶν. Κατὰ τὴ Συνοδικὴν Ἐγκύκλιον πρέπει τίς εἰκόνες νὰ τίς περνοῦμε ἀπὸ τὴν κριτικὴ Μητροπολιτικὴ Ἐπιτροπὴ πού κάτι καταλαβαίνει περισσότερα ἀπὸ μᾶς. Δῶσε καὶ στοὺς Ἐπιτρόπους σου νὰ καταλάβουν τὴ σημασία τῶν εἰκόνων καὶ σ' αὐτὸ τὸ λαὸ πού εὐλαβεῖται τὰ θεῖα, γιὰ νὰ εἶσαι ἐν τάξει καὶ μὲ τὴ συνείδησί σου. Δὲν μπορεῖ ὁ λαός, ὅπως εἶναι σήμερα μάλιστα ἀνεπτυγμένος νὰ προσκυνᾷ καὶ νὰ ἀνάβῃ κερὶ καὶ κανδήλια σὲ πρόσωπα

τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Πανθέου. Καθένας πού ξέρει ἢ δὲν ξέρει νὰ βάφῃ βρῆκε δουλειὰ ἀγιογράφου. Ὑπάρχουν κλασσικοὶ ἀγιογράφοι ἀνεγνωρισμένοι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μας κι' αὐτοὺς νὰ προτιμήσῃς. Θὰ ζητήσουν λιγάκι ἀκριβώτερα γιατί δὲν θὰ σοῦ φτιάσουν τὴν εἰκόνα στὸ γόνατό τους. Θὰ νηστεύουν, θὰ προσευχηθοῦν, θὰ κάνουν τὸ σταυρό τους εὐλαβικά καὶ θὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸ Θεὸ τὸ φωτισμὸ καὶ τὴ βοήθεια νὰ ἐργασθοῦν τόσο μὲ βάσι τὸ πρωτότυπο ὅσο καὶ μὲ τὴ θεία ἔμπνευσι πού θὰ ἔχουν κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς ἐργασίας τους, πού θὰ εἶναι μιὰ πραγματικὴ δημιουργία. Ἔτοι θὰ παραδώσουν τὴν εἰκόνα μὲ φόβον Θεοῦ. Καταντήσαμε ν' ἀνεχώμεθα στὸ ἐπίσημον εἰκονοστάσι μας, στοὺς τοίχους τῶν Ναῶν μας, μέσα στὸ Ἱερὸ μας Βῆμα, παντοῦ, βλάσφημα, ἐν πολλοῖς, κατασκευάσματα ἀνθρώπων, πού, ἂν δὲν εἶχαν σκοπὸ νὰ γελοιοποιήσουν τὴ θρησκείαν μας, πάντως μὲ τὰ.. «ἔργα» τους τὴν ἐξευτελιζοῦν, μὲ τίς ἀηδίες τους προκαλοῦν ἀνάκτησιν τῶν θρησκευτικῶν ἀνθρώπων. Πολλοὶ δικαιολογοῦνται καὶ μὲ τοῦτο: Χωρὶδ εἶναι, λένε, δὲν βαρύνει! Οἱ χωρικοὶ δὲν πολυκαταλαβαίνουν ἀπὸ τέχνη. Εἰκόνες θέλουν; Εἰκόνες ἔχουν.. Τὸ κίτρινον φωτιστέφανον ὑπάρχει γύρω στὸ κεφάλι τους. Ἄρα εἶναι ἅγιοι.. Ἡ εἰκόνα δὲ γίνεται ἀγαπητὴ οὔτε γιὰ τὸ Χωριό, οὔτε γιὰ τοὺς Χωριάτες. Γίνεται γιὰ τὴν εἰκόνα καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ μας. Παληοὶ ἀνθρώποι, πού εἶχαν φόβον Θεοῦ, ἔκλεισαν σ' ἐρημικὰς ἐκκλησιὰς αἰώνια ἀριστουργήματα. Σὲ ἀπομονωμένα Μοναστήρια, ζωντανὰ θαύματα τέχνης. Σὲ σκοτεινὰς κατακόμβας τὰ δείγματα τῆς βαθειᾶς εὐσεβείας των. Δὲν εἶναι δὲ καὶ σωστὸ ἐπειδὴ πρόκειται περὶ Χωριοῦ, νὰ ἀσεβήσουμε πρὸς τὴν ἱερῇ ἰδέαν καὶ τὸ σύμβολον. Ἐξ ἄλλου ὁ λαὸς πρέπει νὰ μορφώνεται μ' ὅλα τὰ μέσα. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κρατιέται σὲ τέτοια περιφρόνησι οὔτε σὲ κακὸ φημισμὸ τὸ χωριὸ ὅτι εἶναι ἀπολίτιστον, ὀπισθοδρομικόν, ἄξεστον, ἀνόητον. Δὲν θὰ μετρήσῃς τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸ σκοπὸ τῆς μὲ τὰ λεφτὰ καὶ δὲν θὰ κανονίσῃς τὴν τελειότητα καὶ τὴν ἀξίαν τῆς εἰκόνας μὲ τοὺς προσωπικοὺς σου δεσμοὺς καὶ τὰ μικροσυμφέροντα τὰ ἐνοριακά, οὔτε θὰ πορευθῇς μὲ τὴ γνώμη πῶχεις γιὰ τοὺς ἐνορίτες σου. Ἄπ' τὴν ὥραν πού θὰ μπῆς στὸ Ναὸ σου, ρίξε μιὰ ματιὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ κρίνε ἂν οἱ εἰκόνες εἶναι γιὰ τὴ λατρεία, ἂν εἶναι στὴ θέσιν τους καὶ διῶξε ἐκεῖνες πού προσβάλλουν τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα τοῦ πιστοῦ. Δῶσε μεγαλῦτερη προσοχὴ στὶς εἰκόνες τοῦ τέμπλου καὶ μάλιστα τοῦ Ἱεροῦ καὶ κυρίως πρόσεξε τὸν Ἐσταυρωμένον τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς. Ἄλλου παρουσιάζεται ἕνα κατάμαυρον ξύλον πού δὲν λέγει τίποτε, ἄλλου ἐμφανίζει ἀσεβῆ σύνθεσιν στὸ Σύνολόν του ὡς τέχνη, ἄλλου ὁ Σταυρὸς εἶναι σπασμένος καὶ χιλιοδεμένος μὲ σύρμα ἢ μὲ

σπάγγους και μη ρωτᾶτε πῶς καταστήσαμε τὸν «Ὁραϊὸν κάλλι
παρὰ πάντας βροτούς!» Ὁ Ἐσταυρωμένος πρὸ παντός πρέπει
νὰ εἶναι σύνθεσις μεγάλου, δυνατοῦ καλλιτέχνου ἀγιογράφου
γιατὶ εἶναι ἡ δεσπόζουσα Μορφή τοῦ ὄλου Ναοῦ, ἡ συνισταμένη
τῆς ὅλης ἀγιογραφίας, και τόσοσ τὸ σχέδιον ὅσον και ἡ ἐκτέλεσις
πρέπει νὰ δικαιῶνῃ τὰς ἀπαιτήσεις μας, νὰ καθηλῶνῃ πραγματικά
τὴν ψυχὴ μας εἰς λατρείαν. Πρόσεξε νὰ μη καμφοθῆς ἀπὸ κανέναν
ἀγαπητέ. Δὲν θὰ λάβῃς ὑπ' ὄψιν σου πρόσωπα, ἀλλὰ τὸ θρησκευ-
τικὸ συμφέρον τοῦ τόπου, τὴν εὐθύνη σου ὡς Ἱερέως. Τὸ ζήτημα
αὐτὸ δὲν εἶναι ξένο πρὸς τὴν ἀποστολὴ σου. Αὐτοῦ πού σ' ἔταξεν
ἡ Ἐκκλησία, ὁ Δεσπότης σου, θὰ φανῆς ἀντάξιος και σ' αὐτὸ
λειτουργὸς τοῦ Θεοῦ, για νὰ κρατήσης κοντὰ σου τὴν ψυχὴ πού
τὴν ἐλύτρωσεν ὁ Θεάνθρωπος με τὸ Πανάγιον του Αἵμα. Εἶναι
προτιμότερο νὰ μείνουν οἱ τοῖχοι λευκοὶ στὸ Ναό, ἀπὸ ἔλλειψι
χρημάτων παρὰ νὰ ἀσχημίσουν με τὰ παντός εἶδους κακότεχνα
κάδρα πού πουλᾶνε στὰ πανηγύρια. Ἡ εὐλάβεια τοῦ κόσμου μας
με τίς προσφορὲς και τὰ τάματά του εἶναι σεβαστὴ, ἀλλὰ πρέπει
νὰ μπῆ και στὰ ἱερὰ πλαίσια τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ, στὰ πλαίσια τοῦ
ὀρθοῦ και τοῦ πρέποντος, ὅπως μᾶς τὸ ἐδίδαξεν ἡ παράδοσις τῆς
ὀρθοδοξίας μας. Εἶναι καθήκον σου τὸ λαὸ νὰ τὸν διαφωτίσης
ὡς πρὸς αὐτὸ για νὰ μη στενοχωριέται ὅταν δὲν δέχῃσαι τὰ κακο-
τεχνήματα τῶν μπογιατζήδων.

Αὐτὰ τώρα, και τὰ ξαναλέμε.

Με ἀγάπη Χριστοῦ Χ.

ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Γιατὶ ὁ Χριστὸς μέσα στὸ Εὐαγγέλιο λέγεται ὁδός; Για νὰ μάθῃς, ὅτι
μέσω Αὐτοῦ ἀνεβαίνουμε στὸν Πατέρα. Γιατὶ λέγεται θεμέλιος λίθος; Για
νὰ μάθῃς, ὅτι Αὐτὸς ὅλα τὰ βαστάει. Γιατὶ λέγεται ρίζα; Για νὰ μάθῃς,
ὅτι χάρι σ' Αὐτὸν ἀνθίζουμε. Γιατὶ λέγεται ποιμὴν; Για νὰ μάθῃς, ὅτι
Αὐτὸς μᾶς τρέφει. Γιατὶ λέγεται ἀμνός; Για νὰ μάθῃς, ὅτι Αὐτὸς θυσιά-
στηκε για μᾶς και μᾶς ἔσωσε. Γιατὶ λέγεται ζωή; Γιατὶ, ἐνῶ ἤμαστε νε-
κροὶ στὴν ἁμαρτία, μᾶς ἀνέστησε. Γιατὶ λέγεται φῶς; Γιατὶ μᾶς ἀπάλλαξε
ἀπὸ τὸ σκοτάδι. Γιατὶ λέγεται ἱμάτιο; Γιατὶ τὸν ντυθήκαμε με τὸ βάπτισμα.
Γιατὶ λέγεται τράπεζα; Γιατὶ τὸν ἐσθίουμε με τὰ ἅγια μυστήρια. Γιατὶ
λέγεται οἶκος; Γιατὶ ζοῦμε μέσα σ' Αὐτόν. Γιατὶ ἐνοικος; Γιατὶ εἴμαστε
ναοὶ του.

(Χρυσόστομος)

ΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Τὸ βραβεῖο τοῦ ἀγῶνος μας ὡς χριστιανῶν εἶναι: ζωὴ αἰωνία καὶ
ἀφρασσία. Γι' αὐτὸ ἄς ἀγωνιζόμεσταν σὰν ἀπτόητοι, γρηγοροῦντες, νηφάλιοι,
ἀθληταὶ τοῦ Θεοῦ.

(Χρυσόστομος)

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΦΙΛΟΘΕΟΝ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΝ» ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΗ

Ἀπὸ τὸ σημερινὸν φύλλον τοῦ «Ἐφημερίου» ἀρχίζομεν νὰ δημοσιεύωμεν, μεταφερθέντα εἰς τὴν Νεοελληνικὴν, ἀποσπάσματα ἐνὸς ἀπὸ τὰ περιφημότερα βιβλία τῆς Νεοπατερικῆς μας Γραμματείας, τὴν «Φιλόθεον Ἀδολεσχίαν» τοῦ σοφοῦ καὶ μεγαλάνουμου Ἱεράρχου τοῦ Γένους μας Εὐγενίου τοῦ Βούλγαρη.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ κατὰ πρῶτον ἐξεδόθη εἰς τὴν Μόσχαν, κατὰ τὸ ἔτος 1808, μὲ δαπάνας τῶν ἀειμνήστων Ζωσιμαδῶν, καὶ ὅταν πλέον ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἱεράρχης καὶ Διδάσκαλος τοῦ Γένους μας εἶχεν ἀποθάνει ἐνενηκοντούτης. Ταχύτατα δὲ ἐξηγλήθη, διότι ἤρρεσε γενικῶς εἰς τοὺς φιλοχρίστους καὶ ἀπέκτησε πολλοὺς καὶ φανατικούς ἀναγνώστας, διὰ τὴν σοφίαν του καὶ διὰ τὴν εὐσέβειάν του. Ἔγινε διὰ τοῦτο πολυζήτητον καὶ σπανιώτατον.

Ἐπανεξεδόθη κατὰ τὸ ἔτος 1858, κατ' ἐντολὴν τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Κυρίλλου ἐκ τῶν Τυπογραφείων τοῦ Παναγίου Τάφου, καὶ διενεμήθη δωρεὰν «πρὸς φωτισμὸν, ἐπιστήριξιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τοῦ Γένους». Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκδοσις αὕτη εἶναι σήμερον σπανιωτάτη καὶ δυσεύρετος· καὶ τὸ βιβλίον παραμένει σχεδὸν ἄγνωστον.

Ἡ «Φιλόθεος Ἀδολεσχία» περιέχει ἐρμηνευτικὰ ἀποθησαυρίσματα ἀπὸ τὴν Πεντάτευχον, ἢ «ἐπιστασίας ψυχοφελεῖς καὶ σωτηριώδεις», ὅπως ἀναγράφεται εἰς τὴν πρώτην του ἔκδοσιν. Καὶ εἰς ὅλας τῆς τὰς σελίδας ἀκτινοβολεῖται ἡ μεγάλη σοφία, ἡ φλογερὴ πίστις καὶ τὸ καταπάγιον Ὁρθόδοξον φρόνημα τοῦ μεγάλου καὶ περιφήμου ἐκείνου Διδασκάλου τοῦ Γένους μας, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη τὸ 1716 καὶ ἀπέθανε τὸ 1806, ἐλάμπρυνε δὲ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν μας φιλολογίαν μὲ ἀπειράριθμα καὶ ἔξοχα συγγράμματα. Ὁ Ἥλιος Τανταλίδης χαρακτηρίζει τὴν «Φιλόθεον Ἀδολεσχίαν» ὡς «ὑδωρ γλυκασμοῦ», «μάννα οὐράνιον», «τροφήν ἐπιούσιον» καὶ «τροφήν περιούσιον».

Διὰ τὸν Εὐγένιον Βούλγαρην καὶ τὸ ἔργον του θὰ γράψωμεν ἄλλοτε ἐκτενέστερον.

ΕΠΙΣΤΑΣΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΗ

Μόνον ὁ Θεὸς εἶναι Αἰώνιος ὄχι καὶ ἡ Δημιουργία.

«Στὴν ἀρχὴ ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴ γῆν» (Γεν. α', 1). Ἀκούω, τὸ «ἐδημιούργησε στὴν ἀρχήν», κι' ἀπ' αὐτὸ διδάσκομαι, ποιά εἶναι ἡ ἀναρχία

καὶ ἀνεξουσίαστη αἰτία μιᾶς χρονικῆς ἀρχῆς. Ἀκούω καὶ τὸ «ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ» καὶ μαθαίνω κι' ἀπ' αὐτό, πῶς φυσικά, προτοῦ νὰ δημιουργηθῶνε ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, δὲν ὑπῆρχε κανένα δημιούργημα. Γιατί, πῶς ἀλλοιώτικα θὰ μπορούσαν νᾶναι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τὸ πρῶτο δημιούργημα;

Ἀπὸ τὰ δυὸ λοιπὸν αὐτὰ πράγματα, ποῦ καὶ μαζὶ καὶ τὴν ἴδια στιγμὴν εἰπωθήκανε, βγάζω τὸ λογικὸ συμπέρασμα, πῶς αὐτὸ ποῦ ἐδημιουργήθηκε δὲν ὑπῆρχε προτήτερα. Τοῦτέστι, τίποτα δὲν ὑπῆρχε μὲ δική του αὐτόνομη ζωὴ, προτοῦ νὰ δημιουργηθῆ, ἀφοῦ ἡ ὑπαρξὴ του ἔχει μιὰν ἀρχή.

Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ ἐδημιούργησε τὰ ἄλλα, ὑπῆρχεν ἀφ' ἑαυτοῦ του καὶ ἐντελῶς ἀνεξάρτητα· ἐπειδὴ αὐτὸ ἔδωκε τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς καὶ στὸ μηδὲν καὶ στὸ καθετὶ ἄλλο, ποῦ ἦτανε προτήτερα ὅλως διόλου ἀνύπαρκτο καὶ ἀνυπόστατο. Κι' ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν ἔχει ἀρχὴ ζωῆς, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ποῦ ἔδωκε τὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὑπαρξῆς σ' ὅλα τ' ἄλλα τριγύρω του, εἶναι φυσικὸ καὶ συνακόλουθο, πῶς αὐτὸ εἶναι ἔξω καὶ πέραν ἀπὸ κάθε ἀρχή· εἶναι δηλαδὴ ἄ ν α ρ χ ὁ.

Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴ φυσικὴ σειρὰ τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν εἶναι, πῶς ἡ ἀρχὴ μὲν τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία ἀναφέρεται — ἀναγκαστικά — στὸ δημιούργημα. Ἡ ἀρχὴ δὲ τῆς δημιουργίας ἀνήκει ἀδίστακτα στὸ Δημιουργό της.

Κι' ἐκεῖνη μὲν καταλαβαίνω πῶς ἔγινε ἀπὸ Αὐτόν. Τὸν Δημιουργὸ δὲ τὸν αἰσθάνομαι καὶ τὸν γνωρίζω ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του. Χωρὶς αὐτόν, τὰ δημιουργήματα θᾶτανε ἀνύπαρκτα. Καὶ χωρὶς πάλιν αὐτά, ἐκεῖνος θᾶτανε, καὶ γιὰ μένα καὶ γιὰ κάθε λογικὸ πλᾶσμα, ἀγνοούμενος. Γιατί θὰ ὑπῆρχε μὲν καὶ τότε αὐτοῦπόστατος, ἐπειδὴ μονάχα ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ἐξαρτᾶται, δὲν θὰ ἐγνωρίζοτανε ὅμως ἀπὸ κανέναν ἀπολύτως ἄλλον, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

Τὸν Δημιουργὸν αὐτόν, δὲν τὸν ξέρω τώρα ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἴδιο, οὔτε πῶς εἶναι, οὔτε ποιὸς εἶναι, οὔτε καὶ κατὰ ποιὸ τρόπον ὑπάρχει. Ἄλλὰ καθωδηγημένος ἀπὸ τῆ λογικῆ μου, μαθαίνω νὰ πιστεύω, πῶς ἀναμφισβήτητα ὑπάρχει. Κι' ἔτσι, ἀπ' αὐτὰ πού ἦσαν προτιήτερα ἀνύπαρκτα καὶ πού ἐδημιουργήθηκαν ἀπὸ τὸ μ η δ έ ν, ἀνυψώνομαι στὴν ἔννοια τοῦ Αἰωνίου, κι' Ἐκεῖνου πού ἀπὸ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἀνυπαρξία ἔδωκε ζωὴ καὶ ὑπόστασι στὰ ὄντα.

Κι' ἂν μὲ ρωτήσῃ τυχὸν κάποιος—Πῶς λοιπὸν κι' ἀπὸ πού ἀπόκτησες τὴν ἔννοια ἐνὸς ἀνύπαρκτου πράγματος;

—Τὴν ἔχω, τοῦ ἀπαντῶ, γιατί δὲν παραθεωρῶ, πῶς κι' ἐγὼ ὁ ἴδιος ζῶ τώρα καὶ ὑπάρχω. Κι' ὅμως εἶμαι βέβαιος ἀπολύτως γιὰ τοῦτο· ὅτι δηλαδή δὲν ἐζοῦσα πάντα μου, καὶ πῶς δὲν ὑπῆρχα αἰωνίως. Κι' οὔτε μπορῶ ν' ἄχω καὶ τὴν ἐλάχιστην ἀμφιβολία γιὰ τὸν ἑαυτό μου, πῶς δὲν εἶχα πρωτιήτερα καμμιάν ὄλως διόλου ὑπόστασι. Ἄλλὰ τὸ ξέρω καλὰ καὶ χωρὶς καμμιάν ἀμφιβολία, ὅτι κάποτες ἄρχισα νὰ ζῶ, χωρὶς νὰ ὑπάρχω προτιήτερα. Κι' ἄρχισα μάλιστα νὰ καταλαβαίνω καὶ νὰ αἰσθάνομαι γιὰ τὸν ἑαυτόν μου καὶ τοῦτο. "Ὅτι δηλαδή, προτοῦ νὰ πάρω τὴ ζωὴ καὶ τὴν ὑπόστασι πού ἔχω τώρα, ἤμουνα κι' ἐγὼ μ η δ έ ν.

Δὲν ὑπῆρχα καὶ τώρα ὑπάρχω. Ὑπάρχει λοιπὸν τὸ "Ὀ ν, πού κι' ἐμένα πού ἤμουνα προτιήτερα μ η δ έ ν καὶ τ' ἄλλα ὄλα, πού ὅπως κι' ἐγὼ ἦτανε κι' αὐτὰ ἀνύπαρκτα, τὰ ἐδημιούργησε ἀπὸ τὸ μηδέν. Καὶ εἶναι ἐκεῖνο, χωρὶς ἄλλο, πού «στὴν ἀρχὴ ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ».

"Ἄς, εἶσαι τρισευλόγητος, Θεέ μου, καὶ ὑπερύμνητος καὶ χιλιόδοξαστος εἰς τοὺς Αἰῶνας τῶν Αἰώνων. Αὐτὸ τὸ μάθημα μὲ διδάσκουν, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἢ Ἱερῆ Ἀποκάλυψη, πού μ' ἔδωροφόρησες μὲ τὸ θεῖο δῶρο τῆς ἀγίας Γραφῆς· κι' ἀφ' ἐτέρου ἢ ἴδια ἢ φύση, μὲ τὴ δύναμη τοῦ λογικοῦ πού ὑπάρχει μέσα μου. Καὶ μὲ βεβαιώνουν

Η ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ ΚΑΙ ΜΟΝΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ ΤΗΝ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ ΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ ΜΑΣ ΚΟΣΜΟΥ

Ὁ ὀρθόδοξος χριστιανικὸς κόσμος ἐδοκίμασε καὶ ἐφέτος τὴ χαρὰ τῶν μεγάλων ἑορτῶν τῆς θείας Ἐνανθρωπήσεως. Εἶναι οἱ γιορτὲς αὐτὲς ἐκεῖνες ποὺ ξυπνοῦν μέσα στὴν ψυχὴ ἕνα ὠραῖο κόσμον καὶ καθοδηγοῦν τὴν σκέψιν πρὸς τοὺς ἱεροὺς τόπους ὅπου συνετελέσθη τὸ θαῦμα ποὺ ἐκήρυξαν οἱ ἀγαθοὶ ποιμένες οἱ ἀγραυλοῦντες τὴν νύχτα ἐκείνη ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ Βηθλεέμ, τὸ σπήλαιον ἢ φάτνη, ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς, οἱ ὕμνοι καὶ οἱ δοξολογίαι ἐφιλοτέχνησαν καὶ αὐτὰ ἐφέτος εἰς τὴν σαλεμένη χριστιανικὴ σκέψιν καὶ τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν ψυχὴν τὴν καταυγάζουσα ἀπὸ λαμπρὸ φῶς σκηνοθεσία τοῦ θαύματος αὐτοῦ τῆς μεγάλης κοσμοϊστορικῆς χειμωνιάτικης νύχτας. Ἐρωτήστε τώρα μετὰ τὴν λήξιν τῶν μεγάλων ἑορτῶν ποῖοι ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς αἰσθάνθησαν περισσότερο τὴν χαρὰν τους. Ἐκεῖνοι ποὺ ἀφῆκαν τὰ σπιτία τους γιὰ νὰ βρεθοῦν μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλιν ἢ ἐκεῖνοι ποὺ ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ σπιτιοῦ τους; Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα προβάλλεται κάθε χρόνον μετὰ τὸ τέλος τῶν ἑορτῶν. Καὶ ἡ ἀπάντησις παραμένει ἀμετάβλητη. Ἡ παράδοσι τοῦ σπιτιοῦ εἶναι ἐκείνη ποὺ δημιουργεῖ τὸν ψυχικὸν χριστιανικὸν κόσμον καὶ τὴν βαθύτην χαρὰν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν τῆς θρησκείας. Ἔχει τὰ δικαιολογητικὰ τῆς ἡ φυσιολατρείας ὡς συνδεδεμένη ἀπὸ παλαιότερα χρόνια μετὰ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ὡς συνεχὴ μιᾶς θρησκείας κ' αὐτή. Ἄλλ' ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν ἑορτῶν αὐτῶν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Θεοφανείων ξεχωρίζει ἐντελῶς καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν φυσιολατρείαν. Τὸ σπιτίον εἶναι ἕνας

καὶ με πείθουν ἐπίσης, πῶς καὶ ὁ Θεὸς ὑπάρχει· καὶ πῶς αὐτὸς εἶναι ὁ Δημιουργὸς καὶ ὁ Κτίστης καὶ ὅλου αὐτοῦ τοῦ Κόσμου ποὺ βλέπουμε, ὅπως εἶναι, κ' ἐμένα τοῦ ἴδιου. Πείθομαι γι' αὐτό, ἐπειδὴ οὔτε ἄμυαλος εἶμαι οὔτε καὶ ἄφρονας· «ὁ ἄφρονας εἶπε μέσα του δὲν ὑπάρχει Θεός» (Ψαλ. νβ' 1). Πείθομαι καὶ γιὰ κείνον, γιὰτὶ οὔτε τυφλὸς εἶμαι, οὔτε κ' ὅλως διόλου ἀσυναίσθητος καὶ ἀσυλλόγιστος· «ὁ ἀνόητος μόνον ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ· κ' ὁ ἀσύνετος δὲν θὰ τὰ καταλάβῃ αὐτά» (Ψαλμ. λα' 6).

Μετάφραση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ναός και ἡ ζωὴ μέσα στὸ σπίτι εἶναι μιὰ ἱεουργία ποὺ κρατεῖ τὸν χριστιανὸ δεμένο σφιγκτὰ μὲ τὴν παράδοσί του τὴν χριστιανική. Τὸ τζάκι μὲ τὰ μισοσβυσμένα κούτσουρα, τὸ καντήλι μὲ τὸ τρεμάμενο φῶς μπροστὰ στὸ ταπεινὸ εἰκονοστάσι, ἡ ἀνάμνησις τῆς γιαιγιᾶς μὲ τὴν ἀγάπη στὴν ψυχὴ καὶ μὲ τὸ παραμῦθι στὰ χεῖλη, ἡ ἀναμνηθὴ τῆς χαρμόσυνης καμπανοκρουσίας ποὺ θὰ ξυπνήσῃ τὴν ἀνάμνησι καὶ τὴν λαχτάρᾳ καὶ τὸ μυστήριον κατόπι ποὺ ἀπλώνεται τὴ νύχτα αὐτὴ γύρω ὅπου ὑπάρχει ἡ ἀνθρωπίνῃ ζωὴ συνθέτουν αὐτὰ τὴν ὑποβλητικὴ ἀτμόσφαιρα κάτω ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐξωραϊζεται καὶ σιγοτρέμει ὁ χριστιανικὸς παλμός. Στὸν κλειστὸ αὐτὸ χῶρον τοῦ σπιτιοῦ μὲ τὴν γεμάτῃ μυστικισμὸ ἀτμόσφαιρα καὶ σκηνοθεσία ἡ φαντασία ἀγκαλιάζεται μὲ φευγαλέα θρησκευτικὰ ὄραματα. Καὶ ἡ νύχτα τῶν Χριστουγέννων καθὼς καὶ τὸ γλυκοχάραμμα τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνῃ γίνονται τὸ συγκλονιστικὸ καὶ ἀστραπόβολο ὄραμα, ἡ φωτοβολία τοῦ ὁποῖου φανερώνει τὸν καινούργιον δρόμον τῆς ζωῆς μας.

*

Ἔχουν τὰ δικαιολογητικὰ τους καὶ οἱ πιστοὶ ὄπαδοι τῆς φυσιολατρείας ὅταν κατὰ τὶς μεγάλες αὐτὲς χριστιανικὲς ἐορτὲς προτιμοῦν τὴν ὑπαιθρον ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἡ περιπέτεια ποὺ εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν φύσιν, τὸ ὑπαιθρον καὶ τὴν χαρὰ τῆς ἐξοχῆς δημιουργεῖ καὶ αὐτὴ μιὰν συγκίνησιν καὶ ἓνα κόσμον ἐξαιρετικῶν συναίσθημάτων κάποτε. Ἄλλ' ἡ συγκίνησις τῆς μεγάλης νύχτας τῆς Βηθλεέμ καὶ τῆς ἀποκαλύψεως ἐπάνω ἀπὸ τὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνῃ δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ προσαρμοσθῇ μὲ οἰανδήποτε ἄλλη συγκίνησιν. Ἡ ἑλληνικὴ ποίησις ἐμπνέεται μόνον ἀπὸ τὴν χριστουγεννιάτικὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ δημιουργεῖται στὸ σπίτι καὶ ἡ διηγηματογραφία μὲ τὸν εὐλαβικὸν Σκιαθίτη διηγηματογράφον ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀλέξανδρον Παπαδιαμάντη δίδει ἀριστουργήματα ἀπὸ τὸν ἐορτασμὸν τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν ἄλλων αὐτῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἐορτῶν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς μέσα στὸ περιβάλλον τοῦ σπιτιοῦ. Ὁρθότατα δὲ καὶ ἡ λαϊκὴ ἀντίληψις ἐτοποθέτησε τὰ Χριστούγεννα στὴν πόλιν καὶ τὸ Πάσχα στὸ χωριό. Αὐτὴ ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ μὲ τὸ τζάκι, τὸ ἀναμμένο καντήλι καὶ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ παραμυθιοῦ τῆς γιαιγιᾶς «μιὰ φορὰ κι' ἓνα καιρὸ» φέρνει τὶς ἀναπολήσεις πλήθους μεγάλων ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν γεγονότων ποὺ ἡ ἡμερομηνία τους συμπίπτει μὲ τὶς ἡμερομηνίας τῶν μεγάλων ἐορτῶν ποὺ ἐζήσαμε ἐδῶ καὶ λίγες ἡμέρες. Μιὰ φορὰ κι' ἓνα καιρὸ .. Ὁ ἀλύτρωτος ἑλληνισμὸς ἀντιμετώπιζε μιὰ τραγικὴ κατάστασιν μὲ τὶς διώξεις καὶ τὴν καταπάτησιν τῶν προνομίων του ἀπὸ τὸν κατακτητὴν. Καὶ σὲ ἔνδειξι διαμαρτυρίας ἐκλείσθησαν ὅλες οἱ ἐκκλησιᾶς. Δὲν κοινοῦσαν οἱ ἀλύτρωτοι καὶ

δέν ἐθάπτοντο ἀπὸ ἱερεῖς. Βυθισμένα τὰ σπίτια σὲ βαρὺ πένθος, καὶ ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων εὗρηκε τοὺς ἀλυτρώτους στερημένους ἀπὸ τῆ χαρὰ πού θά ἔδινε καθὼς πάντοτε σ' αὐτοὺς ἡ μεγάλη ἡμέρα τῆς ἐορτῆς. Μὰ ἔξαφνα ἄργα τὴν μεγάλη αὐτὴ νύχτα ἐχτύπησαν χαρμόσυνα οἱ καμπάνες πού εἶχαν σιγήσει ἀπὸ μηνῶν καὶ στὴν Πόλιν ἐσκορπίσθηκε σὰν ἀστραπὴ τὸ μεγάλο ἄγγελμα τῆς ὑποχωρήσεως τῶν κατακτητῶν καὶ τοῦ ἀνοίγματος τῶν ἐκκλησιῶν. Ποτὲ ἴσως στὸ πέρασμα τῶν χρόνων ἡ χριστιανικὴ ψυχὴ δέν αἰσθάνθηκε τέτοια ἀγαλλίασι, ὅπως κατὰ τὴν νύχτα αὐτὴ τῶν Χριστουγέννων πού θά παραμένῃ ἱστορικὴ ἀπὸ κάθε πλευρὰ.

Καὶ δύο ἄλλα Χριστούγεννα ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τῆς πρωτεύουσας ἐδοκίμασε διαφορετικὰ συναισθήματα. Ἡ νύχτα καὶ ἡ γιορτὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν ἄλλων ἐορτῶν κατὰ τὴν πλέον μαύρη ἐποχὴ τῆς κατοχῆς. Ἡ πείνα, σκληρότερη ἀπὸ τὸν βρεφοκτόνο Ἡρώδη, ἐθέριζε χιλιάδες παιδιὰ ἰδίως καὶ ἀντηχοῦσε σὲ κάθε γωνιὰ ἢ φωνὴ τῆς Ραιῶ μὲ τὴν Ραχήλ, τὴν ἑλληνίδα γυναῖκα πού ἔκλαιε τὰ παιδιὰ τῆς ἀποθνήσκοντα ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴν συμφορὰ τοῦ πολέμου. Καὶ μιὰ ἄλλη νύχτα τῶν Χριστουγέννων ὅταν ἓνας ἀδελφοκτόνος πόλεμος ἐσπάραζε τὴν ἑλληνικὴ ψυχὴ, οἱ καμπάνες τῶν Χριστουγέννων μετέβαλον εἰς χαρὰν τὸν ψυχικὸ αὐτὸ σπαραγμὸ. Γιατὶ ἐκείνη τὴ νύχτα κατέρρευε ἡ ἀνταρσία καὶ οἱ ἐκκλησίες καλοῦσαν τὸν λαὸν σὲ δοξολογία τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀπολύτρωσί του.

Αὐτὲς οἱ ἀναπολήσεις περασμένων γεγονότων πού εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὴν ἱστορία τὴν ἐθνικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἔρχονται στὴν μνήμη καὶ ἀγκαλιάζουν τὴν ψυχὴν μας τὶς ἡμέρες αὐτὲς ὅταν στὸ σπίτι τριζοβολᾷ τὸ τζάκι καὶ ὅταν ἀντικρύζουμε τὴν ἀναμμένη καντήλα τοῦ εἰκουοστασίου νὰ σιγοτρέμῃ μπροστὰ στὶς ἁγίες εἰκόνες. Μὲ τὶς ἀναπολήσεις αὐτὲς δημιουργεῖται ἡ ἀτμόσφαιρα ἢ ἐορταστικὴ κάτω ἀπὸ τὴν ὁποῖαν αἰσθανόμαστε τὸ ζῦπνημα τοῦ βαθυτέρου ἐσωτερικοῦ μας κόσμου καὶ ἀγκαλιάζουμε τὴν χαρὰ αὐτὴν, πού ἐξαγγέλλουν οἱ ἄγγελοι καὶ πού ἐμπνέουν τὴν δοξολογία τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων. Ἡ μορφή τῆς γιαιγιᾶς περνᾷ μπροστὰ μας σὰν θεῖο ὄραμα καὶ μᾶς χαμογεᾷ. Καὶ τὸ χαμόγελο αὐτὸ λικνίζει τὰ μάτια μας καὶ μᾶς ἀποκοιμίζει. Μιὰ φορὰ κι' ἓνα καιρό.. Μόνο τὸ σπίτι προσφέρει τὶς ἡμέρες αὐτὲς τὴ μεγάλη εὐτυχία τούτη.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχ. ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Μεταφρασμένοι εἰς τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν ὑπὸ Φ. Κ. τοῦ ἁμαρτω-
λοῦ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἰδίου καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν του.

Αὐτὰ τὰ διηγεῖται εἰς πλάτος ὁ παρῶν λόγος, καθὼς εἶπα
πρωτῆτερα, καὶ δὲν τὰ ἔγραψα διὰ νὰ καυχηθῶ, ἀλλὰ ἱστο-
ρησα τὰ θαυμάσια ποῦ κάμνει ὁ Θεὸς μετὰ ἀγάπην καὶ ἀγαθό-
τητα εἰς ἐκείνους ποῦ τὸν ζητοῦν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας.
Διὰ νὰ λάβῃ κάθε παράβασις καὶ παρακοή τὴν δικαίαν ἀντα-
πόδοσιν εἰς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ποῦ μέλλει νὰ κρίνῃ τὸ γένος
τῶν ἀνθρώπων ὁ Θεός. Εἰς τὸν ὅποῖον πρέπει ὅλη ἡ δόξα, ἡ
τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰῶνων, ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Πρακτικὰ καὶ Θεολογικὰ τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς.

Πίστις εἶναι τὸ νὰ ἀποθάνει κανεὶς διὰ τὸν Χριστὸν κἀνοντας
τις ἐντολές του, καὶ νὰ πιστεῦει πὼς αὐτὸς ὁ θάνατος τοῦ προξενεῖ
ζωὴν. Πίστις εἶναι τὸ νὰ λογαριάζει τὴν πτωχείαν ὡς πλοῦτον,
τὴν καταφρόνησιν καὶ ἐξουδένωσιν ὡσὰν δόξαν καὶ τιμὴν ἀληθινά
καὶ νὰ πιστεῦει πὼς μετὰ τὸ νὰ μὴν ἔχει τίποτα, τὰ ἔχει ὅλα, κατὰ
τὸν θεῖον Παῦλον, καὶ ἀκόμα περισσότερο, νὰ πιστεῦει πὼς
ἀπέκτησε τὸν πλοῦτον τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ στοχάζ-
ζεται πὼς ὅλα ὅσα βλέπει εἰς τοῦτον τὸν κόσμον εἶνε σκὴν καὶ
καπνός.

Ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν εἶνε ὄχι μόνον τὸ νὰ καταφρονῆσει
κανένας τὰ χαροποιὰ τούτου τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ὑπομείνῃ
μεγαλόψυχα κάθε πειρασμὸν ποῦ τοῦ ἔρχεται μετὰ λύπης καὶ μετὰ θλί-
ψεις καὶ συμφορές, ἕως ὅτου νὰ θελήσῃ ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἀνακουφί-
σει. Διότι λέγει ὁ προφητὰναξ Δαυὶδ ἀυπομένων ὑπέμεινα τὸν
Κύριον καὶ προσέσχε μοι, ἤγουν ὑπομένοντας τὰς θλίψεις ἤλπισα
πὼς θὰ με βοηθήσῃ ὁ Κύριος, καὶ ἐκεῖνος εἶδε πὼς ἐβασανί-
ζομουν καὶ με ἐλέησεν.

Ἐκεῖνος ποῦ θέλει νὰ μισήσῃ τὸν κόσμον, πρέπει νὰ ἔχει
ἀγάπην εἰς τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς του, καὶ νὰ τὸν θυμᾶται εἰς
κάθε ὥραν, διότι κανένα ἄλλο πράγμα δὲν κάμνει τὸν ἀνθρωπὸν
νὰ τὰ ἀφήνῃ ὅλα μετὰ χαρᾶς, ὅσον ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐνθύμησις τοῦ
Θεοῦ.

Καθὼς ὁ ἀνθρωπὸς ποῦ θὰ ξεγυμνώσει ὅλον τὸ κορμὶ του,

ἂν ἔχει σκεπασμένα τὰ μάτια του μὲ κάποιο σκέπασμα καὶ δὲν θελήσει νὰ τὸ βγάλει, δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἰδεῖ τὸ φῶς, ἐπειδὴ τάχα ἔχει γυμνὸν ὅλον τὸ ἄλλο σῶμα του, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποῦ θὰ καταφρονήσῃ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα καὶ θὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ πάθη των, ἂν δὲν ἐλευθερώσῃ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς του, δηλαδὴ τὸν νοῦν του, καὶ ἀπὸ τὰς κοσμικὰς ἐνθυμήσεις καὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, δὲν θὰ ἰδεῖ ποτὲ τὸν νοητὸν φῶς, τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Κάθε ἄνθρωπος ποῦ δὲν βλέπει πνευματικῶς καὶ θέλει νὰ ὀδηγεῖ ἄλλους, αὐτὸς εἶνε πλάνος καὶ ρίπτει εἰς βυθὸν ἀπωλείας ἐκεῖνους ποῦ τὸν ἀκολουθοῦν, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ποῦ λέγει: «τυφλὸς ἐὰν ὀδηγῇ τυφλόν, ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται.»

Ἐκεῖνος ποῦ εἶναι τυφλὸς εἰς τὸ ἓνα, ἤγουν εἰς τὸν Θεόν, εἶναι τυφλὸς εἰς ὅλα. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ βλέπει τὸ ἓνα, δηλαδὴ ἔχει τὴν θεωρίαν τῶν πάντων, καὶ πάλιν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῶν πάντων, καὶ ἐρχεται μέσα εἰς τὴν θεωρίαν τῶν πάντων, καὶ εὐρίσκειται πάλιν ἔξω ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῶν πάντων. Ὅταν εἶναι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μέσα εἰς τὸ ἓνα, βλέπει τὰ πάντα, καὶ ὅταν εἶναι μέσα εἰς ὅλα, δὲν βλέπει κανένα ἀπὸ ὅλα. Ἐκεῖνος ποῦ βλέπει τὸ ἓνα, μὲ τὸ ἓνα βλέπει καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ὅλα τὰ πάντα καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, καὶ πάλιν, ὄντας κρυμμένος μέσα εἰς τὸ ἓνα δὲν βλέπει κανένα ἀπὸ ὅλα.

Ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἐφόρεσε μὲ αἴσθησιν νοερὰν καὶ μὲ γνῶσιν μέσα εἰς τὸν λογικὸν καὶ νοερὸν ἄνθρωπον, δηλαδὴ εἰς τὴν ψυχὴν του, τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐπουρανοῦ Θεοανθρώπου, εἶνε μόνον σὰρξ καὶ αἷμα, καὶ δὲν εἰμπορεῖ, μόνον μὲ τὰ λόγια, νὰ λάβῃ αἴσθησιν πνευματικῆς δόξης, καθὼς καὶ οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοὶ δὲν ἠμποροῦν, μόνον μὲ τὰ λόγια, νὰ καταλάβουν καὶ νὰ γνωρίσουν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.

Ἐκεῖνοι ποῦ ἐμπῆχαν μὲ τὸ στερεὸν θεμέλιον τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος μὲ φόβον καὶ τρόμον εἰς τὴν αὐλὴν τῆς εὐσεβείας, καὶ ἐστήριξαν τοὺς πόδας των ἀσάλευτα ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς ὑπακοῆς τῶν πνευματικῶν πατέρων των, καὶ ποῦ ἀκούουν τὰς παραγγελίας των ὡσὰν νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς οἰκοδομοῦν δίχως δισταγμὸν ἐκεῖ μὲ ταπεινώσιν ἐπάνω εἰς τοῦτο τὸ θεμέλιον τῆς ὑπακοῆς, αὐτοὶ κατορθώνουν ἀμέσως τοῦτο τὸ μέγα καὶ πρῶτον κατόρθωμα: τὴν ἄρνησιν τοῦ ἑαυτοῦ των. Διότι τὸ νὰ κάμνῃ κανένας τὸ ξένον θέλημα, καὶ ὄχι τὸ ἰδικόν του, προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ὄχι μόνον ἄρνησιν τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ καὶ νέκρωσιν ὅλου τοῦ κόσμου.

Ὅποιος περιπατεῖ μὲ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς καὶ ἂν ζεῖ ἀνάμεσα εἰς πονηροὺς ἀνθρώπους, δὲν φοβᾶται, ἔχοντας μέσα του

τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ κρατῶντας τὸ ἀνίκητον ὄπλον τῆς πίστεως, μὲ τὸ ὅποῖον ἠμπορεῖ νὰ τὰ κάνει, καὶ αὐτὰ ἀκόμα ποὺ φαίνονται εἰς τοὺς πολλοὺς δύσκολα καὶ ἀδύνατα. Ζῶντας λοιπὸν ἀνάμεσα εἰς τοὺς πονηροὺς, ὡσὰν γίγας ἀνάμεσα εἰς τοὺς πιθήκους ἢ ὡσὰν λεοντάρι ἀνάμεσα εἰς τοὺς σκύλους καὶ εἰς τὶς ἀλεπούδες, ἔχει τὸ θάρρος του εἰς τὸν Θεόν, καὶ τοὺς τρομάζει μὲ τὸ στερεὸν φρόνημά του, καὶ μὲ τοὺς λόγους ποὺ λέγει μὲ σοφίαν Θεοῦ τοὺς φοβερίζει, σὰν νὰ κρατεῖ ράβδον σιδηρᾶν.

Πρόσεχε, ἀδελφέ, μήπως χαλάσεις τὸ σπίτι σου, μὲ τὸ νὰ θέλεις νὰ φτιάσεις τοῦ πλησίον σου, διότι τοῦτο τὸ ἔργον εἶναι, πολὺ βαρὺ καὶ δύσκολον, καὶ κῦτταξε μήπως, θέλοντας νὰ κατορθώσεις τοῦτο, κρημνίσῃς καὶ τὸ ἰδικόν σου σπίτι, καὶ δὲν ἠμπορέσεις νὰ φτιάξεις ὀλότελα καὶ τὸ σπίτι τοῦ πλησίον σου¹.

Ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἐγινεν ἀπαθής, μήτε ἠξεύρει τί εἶναι ἡ ἀπάθεια, μήτε πιστεῦει πῶς ὑπάρχει κανένας ἀπαθής εἰς τὸν κόσμον. Διότι ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀρνήθηκε πρῶτον τὸν ἑαυτόν του, καὶ ποὺ δὲν ἔχυσε πρόθυμα τὸ αἷμα του διὰ τούτην τὴν ὄντως μακαρίαν ζωὴν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ στοχασθεῖ ἄλλον ἄνθρωπον πῶς ἔκαμε τέτοιους ἀγῶνας διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀλήθειαν; Ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ νομίζει πῶς ἔχει Πνεῦμα ἅγιον, ἐνῶ ἀληθινὰ δὲν ἔχει, ὅταν ἀκούει πῶς οἱ ἐνεργεῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος γνωρίζονται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸ ἔχουν, δὲν τὸ πιστεῦει ποτέ, οὔτε πῶς ὑπάρχει σήμερον κανένας ποὺ νὰ ἐνεργεῖται καὶ νὰ κινεῖται ἀπὸ θεῖον Πνεῦμα, ὡσὰν τοὺς ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς παλαιοὺς ἁγίους, ἢ πῶς ἔρχεται κανένας μὲ αἴσθησιν νοερὰν καὶ μὲ γνῶσιν εἰς ὀπτασίαν ἁγίου Πνεύματος, διότι καθένας ἀπὸ τὴν ἰδικήν του κατάστασιν, καὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν του ἢ κατὰ τὴν κακίαν του, κρίνει καὶ τὴν κατάστασιν τῶν ἄλλων.

Ἄλλο εἶναι ἀπάθεια ψυχῆς, καὶ ἄλλο ἀπάθεια σώματος. Διότι ἡ ἀπάθεια τῆς ψυχῆς ἀγιάζει καὶ τὸ σῶμα μὲ τὴν ἰδικήν της λαμπρότητα καὶ μὲ τὴν φωτοχυσίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐνῶ ἡ ἀπάθεια τοῦ σώματος μοναχῇ δὲν δύναται νὰ ὠφελήσῃ εἰς τίποτα ἐκεῖνον ποὺ τὴν ἀπόκτησε.

Καθὼς ὅταν βάλει κανένας χῶμα εἰς τὴν φλόγα τῆς φωτιᾶς, τὴν σβύνει, ἔτσι καὶ οἱ μέριμνες τοῦ κόσμου καὶ ἡ φροντίδα, ἀκόμα καὶ διὰ τὸ πλεόν τιποτένιον πράγμα, ἐξαφανίζει τὴν ζέσιν τῆς καρδίας ποὺ ἦτο εἰς τὰς ἀρχὰς ἀναμμένη.

(Συνεχίζεται)

Μετάφρ. Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

1. Αὐτὸ τὸ ἐσυλλογίσθηκα πολλὰς φορές καὶ πάντοτε μὲ βάζει εἰς συλλογὴν. (Φ.Κ.)

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΝΑΧΩΡΗΤΟΥ

Τ Ο Κ Α Σ Τ Ρ Ο

Εἶναι μερικοὶ τόποι καὶ κάποιες τοποθεσίαι, ποὺ μᾶς συνεπαίρουν τόσο πολὺ καὶ μᾶς συγκινοῦν τόσο βαθειά, ποὺ αἰσθάνεται κανεὶς, πῶς ἡ καλύτερη ἀνταπόκριση μαζί τους, εἶναι ἡ σιωπή.

Μᾶς συμβαίνει μ' αὐτούς, ὅ,τι μᾶς συμβαίνει σὲ μιὰν ἀναπάντεχην ἐπιστροφή μας στὸ σπιτικό μας, σὰν ἀντικρῶζωμε τὴ μανουῖλα μας καὶ τοὺς ἀγαπημένους μας, ἔπειτα ἀπὸ πολυκαιρινὴ μας ἀπουσία. Σωπαίνουν καὶ βουβαίνονται καὶ τότε τὰ χεῖλη μας. Καὶ μόνο τὰ βουρκωμένα μάτια μας φλυαροῦνε τὴ λαχτάρα τῆς καρδιάς μας· ποὺ τρέμει σὰν φυλλοκάλυμο καὶ σὰν τ' ἄστρα ψηλά στὸν οὐρανό, μὲ τὸ δυνατὸ μελτέμι.

Ἔτσι καὶ τώρα, ποὺ θέλω ν' ἀνιστορήσω καὶ νὰ εἰπῶ δυὸ λόγια γιὰ τὸ Κάστρο, τὴν παλιὰ καὶ ἀρχοντικιὰ πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ μου, δὲν ξέρω, οὔτε τὸ πῶς, οὔτε κι' ἀπὸ ποῦ ν' ἀρχίσω.

*

“Ὅλο βέβαια τὸ νησί μου εἶναι ὠραῖο, πολὺ ὠραῖο. Κι' ὅπου καὶ νὰ πάη κανεὶς κι' ὅπου καὶ νὰ σταθῆ ἐπάνω του, χαίρεται βαθειά· γιὰτὶ καὶ μὲ τίς πέντε αἰσθήσεις του πλοκαμίζει ἀπὸ παντοῦ ὁμορφιά.

Μὰ δίχως ἄλλο, πουθενὰ ἄλλοῦ στὴν περιοχὴ του, ἢ τρίδυμη ὀρχήστρα τ' οὐρανοῦ, τῆς γῆς, καὶ τῆς θάλασσας, δὲν συνθέτει λυρικώτερους τόνους, ὅπως ἐκεῖ. Ἀπὸ παντοῦ γύρω τριγύρω αἰσθάνεσαι ν' ἀναδίνεται, σὰν μυστικὴ ἀναθυμίαση, μιὰ Σειρηνικὴ γοητεία καὶ μιὰ μεθυστικὴ ἀκτινοβολία, ποὺ σὰν ἄυλο δίχτυ σὲ τυλίγει σιγὰ σιγὰ καὶ σὲ δένει ἀξεδιάλυτα μὲ τὴ γῆ του. Καί, σὰν ὀλόφλογος ἀνθὸς ἠβίσκου, νοιώθεις νὰ ξεπετιέται καὶ νὰ κρυφανθῆ μέσα σου ὁ στοχασμός, πῶς δὲν ὑπάρχει καμμιά θυσία, ὅσο καὶ νᾶναι μεγάλη, ποὺ νὰ μὴν τὴν ἀξίζουν τὰ κρουστά κι' ἀστραφτερά αὐτὰ χῶματα. Καὶ τὰ σπλάγχνα σου πλουτίζουνε καὶ ξαστερώνουν· καὶ δροσερεύουν· ὅπως γίνεται, καὶ σὰν βρίσκεσαι μπροστά σ' ἓνα ἔργο ἀνώτερης δημιουργίας καὶ τέχνης.

*

Ἡμερο γλυκίτατο τοπίο. Λοφοσειρὲς ἀπαλὲς καὶ πλημμυρισμένες ἀπὸ ἅγιο φῶς. Παντοῦ θεία λιτότητα. Παντοῦ ἀπλότητα. Πουθενὰ τὸ περιττό. Πουθενὰ τὸ παράχορδο· καὶ τὸ ἄσκοπο· καὶ τὸ βάρβαρο. Μενεξεδένιος οὐρανὸς ἀπὸ πάνω. Στὰ πόδια σου μιὰ γῆ, ποὺ κυματίζει σὰν ὄνειρο χαρούμενο· καὶ σὲ περικυκλώνει σὰν ὄραμα, ποὺ τᾶθρεψαν παρθενικοὶ στοχασμοί. Καὶ μπροστά σου μιὰ βαθυγάλαζη καὶ ζαφειρένια θάλασσα. Ἡ ἐξάισια θάλασσα τοῦ

Αἰγαίου. Πού ἡ φωτογεῶν καὶ φωτοπαίξει ἡσυχὴ καὶ γαληνεμένη.
"Ἡ σγουραίνει μὲ τὸ φύσημα τῆς αὔρας, καὶ λικνίζεται ἀπαλά.
"Ἡ στυλώνεται, μὲ τὸ δυνατόν ἄνεμο, καὶ φρουμάζει σὰν τὸ
πυρωμένο σερπετό. "Ἡ σὰν παντρεύεται μὲ τὸ Βοργιά γεμίζει
ἀπὸ κρινάνθεμα κι' ἀπὸ λεμονανθοῦς. Καὶ στ' ἀγγάντεμα τῆς
ἄσωστης αὐτῆς ὁμορφιάς τριγύρω σου, ποντίζεσαι σὲ μιὰ
βαθύτατην ἀγαλλίαση· πού μόνον ἂν ξεραθοῦν οἱ ρίζες τῆς ζωῆς
σου, μπορεῖ νὰ ξεβιώση κι' αὐτὴ ἀπὸ μέσα σου.

*

Κάποτες, εἶχα σηκωθῆ μόλις ἐγλυκοχάραξε. Καὶ μὲ τὴν ἀνα-
τολὴ τοῦ "Ἡλιου βρέθηκα στοὺς περίφημους μύλους τοῦ Κάστρου.
"Ὀ! δὲν ὑπάρχει ὑποβλητικώτερο καὶ γλυκύτερο θέαμα ἀπὸ τοὺς
νησιώτικους αὐτοὺς μύλους. Τὰ κάτασπρα—ὅπως ἡ νησιώτικη ψυχὴ—
φτερά τοὺς μοιάζουν, σὰν τ' ἀντικρύσης ἀπὸ μακριά, μὲ χιονόθωρα
μαντηλάκια πού σὲ καλωσορίζουνε τρυφερά. Κι' ὅταν πάλι τοὺς
πλησιάσης κι' ἀκοῦς τίς ἀντένες τοὺς νὰ τριζοβολοῦνε στὸ μελ-
τεμάκι, θαρρεῖς πὼς σοῦ τραγουδοῦνε μελένιους καὶ γεμάτους
ἀπὸ νησιώτικην ἐγκαρδιότητα σκοπούς.

Καὶ εἶναι ὅλοι τοὺς φιλόλιγοι καὶ κολωνάτοι. Κι' ὅπως φο-
ροῦνε τὴν κωνωτὴν ἀχερένια τοὺς σκεπῆ, μοιάζουνε σὰν ἀπόκοτοι
ἰππότες, πού φοροῦνε περικεφαλαία καὶ θρασομαχοῦν κι' ἀντιμά-
χονται τοὺς ἀγέρηδες. Κι' ἔτσι πού εἶναι κτισμένοι ὅλοι τοὺς ἐπάνω
σὲ ψηλῶματα, φαίνονται σὰν ἄσπροι πετεινοί, μὲ τὸ λειρὶ τοὺς
ὀλόρθο πού ὅταν περάση τὸ γεράκι, ἀνεβαίνουνε ἐπάνω στοὺς
τοίχους καὶ τὰ κροδῶματα καὶ ξεφωνίζουν.

Καὶ ὅπως γυρίζουνε ἀκατάπαυστα, γίνονται σύμβολα τῆς
ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐπιμονῆς καὶ τοῦ ὀλοκάθαραυ καὶ δημιουρ-
γικοῦ στοχασμοῦ. Καὶ σὲ μαθαίνουν, πὼς ὁ καλύτερος τρόπος νὰ
φθάσης στὸ σκοπὸ σου εἶναι, νὰ μὴ σταματᾷς· καὶ νὰ προχωρᾷς
πάντα πρὸς τὰ ἐμπρός, μὲ βάδισμα προσεκτικὸ καὶ ρυθμικό..

*

Οἱ μύλοι ὅμως τοῦ Κάστρου εἶναι ἐντελῶς διαφορετικοί.
'Αραδιασμένοι, σὰν μικρὴ κουστωδιά ἀπὸ ἀγγέλους, μπροστὰ ἀπὸ
τὴν εἴσοδό του, εἶναι τετράγωνοι, καὶ μοιάζουνε μὲ κατοικιές,
πού εἶναι γεοκτισμένες ἐπάνω στ' ἀγριῶματα. Κατοικιές, πού οἱ
ἄνθρωποι πού κάθονται μέσα, τοὺς ἐφόρεσαν φτερά. Γιατὶ ἐσάλε-
ψαν τὰ φρένα τοὺς ἀπὸ τὴν ἄσωστη γύρω τοὺς ὁμορφιά. Κι'
ἐθάρρεψαν, πὼς μποροῦν, ἔτσι, νὰ πετάξουνε καὶ νὰ σμίξουνε πέρα
μακριὰ στὸ πέλαγος, μὲ τὰ κρινάνθεμα π' ἀνθίζουνε στὴν ἄπλα του
καὶ μὲ τὰ λευκὰ συννεφάκια τ' οὐρανοῦ ψηλά.

Μὰ δὲν τὸ κατάφεραν. Κι' ἔμειναν, ἐκεῖ πού εἶναι κολοθεμε-

λιωμένες. Κι' ἐγένηκαν ἔτσι οἱ μύλοι θεληματάρηδες στὴ δούλεψη καὶ γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ ὠραίου χωριοῦ. Κι' ὄλο ἀλέθουν. Κι' ὄλο γυρνοῦν. Καὶ τὸ ρυθμικὸ στριφογύρισμα τῶν ἀντενῶν τους ἐναρμονίζεται τέλεια μὲ τὴν ποταμιᾶν ἀντίκρου, μὲ τοὺς χιονάτους περιήγυρα περιστεριῶνες, καὶ μὲ τοὺς γραφικώτατους μικροὺς Βυζαντινοὺς ναοὺς ποὺ τίς πλαισιώνουν.

Εἶναι τὸ χαρούμενο κι' ἀστραφτερὸ πρόθυρο τοῦ Κάστρου οἱ τετράγωνοι αὐτοὶ μύλοι. Καὶ εἶναι τόσο ὑποβλητικὰ ἄμορφοι, ποὺ ἀναλογιέσαι, πὼς χωρὶς ἄλλο, ἔτσι θάναι καὶ τὸ πρόθυρο τῆς Παράδεισος. Ἔνας δρομάκος ὀλόφωτος, τριγυρισμένος ἀπὸ χιονάτες μυριστικὲς ἀγράμπελες, κι' ὀλοσκέπαστος μ' ὀλάνθιστες σταφυλωτὲς γαλάζιες γλισίνες..

*

Σ' ὄλη μου τὴ ζωὴ, κι' ὅσες χαρὲς κι' ἂν συγκλύσουνε τὴν καρδιά μου, ποτές μου δὲν θὰ ξεχάσω τὴν ἄφραστη μαγεία τῆς αὐγινῆς πυρκαϊῆς, ποὺ ἐχάρηκα τὸ πρῶτ' ἐκεῖνο ἀπὸ τοὺς μύλους τοῦ Κάστρου "ὦ! ἄς μὴ λήη κανεὶς, πὼς δὲν ἔχουνε τάχα ψυχὴν οἱ πέτρες καὶ τὰ χῶματα.. Οὐμοῦμαι, πὼς μόλις ἔσκασε πέρα μακρὰ κι' ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ἴσκιους τῶν βουνῶν τῆς Πάρου σὰν κόκκινο τριαντάφυλλο— ὁ Ἡλιος, ἐπλημμύρισε κυριολεκτικῶς ὁ κόσμος ἀπὸ χρυσάφια, ἀπὸ μοσχοβολιὰ καὶ ἀπὸ χρώματα. Ἡ θάλασσα ἔτρεμε, κι' ἐπαρῆλοῦσε σαστισμένη. Καὶ γύρω μου οἱ πέτρες, τὰ χῶματα, οἱ σχοῖνοι, τὰ σταυράγκαθα, οἱ φλόμοι καὶ οἱ σταχτωμένοι ἀλοιφόνοι, νοτίσθησαν ἀπὸ δάκρυα χαρᾶς. Μιὰ θεῖα γαλήνη, σὰν ἓνα χαλὶ ἀπὸ κάτασπρα χαμομήλια, ἀπλώθηκε στὰ στήθη μου, ἐμπρὸς στὴν ἄχραντην αὐτὴν ὀμορφιά ποὺ ἐφανερώνονταν ἐμπρὸς μου. Καὶ στὸν ἀνάλαφρο θρὸ ποὺ ἐκάνανε γύρω μου τὰ χορταράκια ἐμάντευα τὴ μυστικὴ καὶ ἀόρατη παρουσία κάποιων πνευμάτων, ποὺ εἶναι ἀκατάλυτα δεμένα μὲ τὸν ἱερὸν αὐτὸ τόπο, καὶ στριφογυρίζουνε πάντα ἐδῶ. "ὦ! εἶμαι βεβαιότατος γι' αὐτό. Γιατὶ κι' ἐμένα, ἂν ἦτανε βολετὸ νὰ μ' ἀνοίξῃ κανεὶς τὴν καρδιά μου, θ' ἄβλεπε νὰ λάμπῃ στὰ βάθη της, σὰν μιὰ μιματοῦρα, ἡ Σίφνος ὀλάκαιρη καὶ ξεχωριστὰ ἓνα μονοπατάκι ὄλο σκαλάκια κι' ὄλο πετραδάκια μικρά, ποὺ πάει ἀπὸ τοῦ Μουγκοῦ, σὶδὸ Κάστρο καὶ στὴ Χρυσοπηγή..

*

Οὐμοῦμαι ἀκόμα, πὼς γιὰ μιὰ στιγμὴν ἔχασα τὸ αἶσθημα τῆς πραγματικότητος. Κι' ἐθάρρεψα, πὼς εἶχα μπῆ τάχα, σὲ κάποιον ἀπὸ τὰ κρουσταλλένια ἐκεῖνα παλάτια, ποὺ μᾶς ἀνιστοροῦνε τ' ἀνατολίτικα παραμύθια. Καὶ γιὰ πρώτη φορὰν ἔνοιωσα τότες, ἔτσι ἔντονα καὶ τόσο βαθειά, πόσο ἀπόλυτα ταυτίζεται ἡ θεῖα Δημιουργία, μὲ τὴν πνευματικὴν οὐσία τῆς Ἀρμονίας καὶ τῆς Μουσικῆς.

Αὐτός ὁ φανταστικός καὶ ὑπερθαύμαστος πλοῦτος ποῦ ἀπλώ-
νεται ἔτσι σπάταλα μπροστάμου, δὲν ἤμπορεῖ, ἔλεγα, νάναι τίποτες
ἄλλο, παρὰ μιὰ νότα ἀπὸ τὸ ὑπερβατικὸ θεῖο Μυστήριον, ποῦ
φθάνει ἕως ἐδῶ σ' ἐμᾶς, μὲ τ' αὐγινὸ φῶς.

"Ὅλες αὐτὲς οἱ ἀνάλαφρες καὶ κυματιστὲς γραμμὲς τῆς ἀκρο-
γιαλιᾶς. Οἱ λιγνοὶ αὐτοὶ καὶ σπαθάτοι βράχοι. Τὰ δοξαρωτὰ αὐτὰ
πέτρινα στηθαῖα τοῦ γιαλοῦ, ποῦ ἀπὸ κάτω τους ἀναπαύεται τὸ
κῦμα. Οἱ κολπίσκοι καὶ οἱ ἀγκαλιτσοές, ποῦ χάνονται γιὰ μιὰ στιγμή,
γιὰ νὰ φανερωθοῦν πάρα πέρα, περισσότερο γελαστοὶ καὶ ἀγέρινοι
καὶ φωτοπλημμύριστοι. Τὰ δενδράκια καὶ οἱ θάμνοι αὐτοί, ποῦ
σπιθοβολοῦν, ἀπὸ τῆ δροσιά ποῦ τὰ ραντίζει, σὰν πολύφωτα.
"Ὅλα αὐτὰ τὰ λαμπρότατα στολίδια τῆς γῆς, τίποτες ἄλλο δὲν
εἶναι, παρὰ μουσικὰ παιγνιδίσματα, ποῦ μᾶς ἔρχονται κατ' εὐθεῖαν
ἀπὸ τὴν καρδιά τοῦ ἀπείρου. Καὶ μᾶς δείχνουν ὀλοφάνερα, πὼς ἡ
τοποθεσία αὐτὴ εἶναι τὸ πέτρινο ἄσμα τῶν ἀσμά-
των τοῦ νησιοῦ μου.

Γι' αὐτὸ βέβαια, ἐδῶ κοντά, στὸ Μάϊνα, ποῦ εἶναι καταμεσῆς
ἀκριβῶς τοῦ δαντελλωτοῦ αὐτοῦ περιγράμματος, ἐπροτιμοῦσε
νὰ ξεκαλοκαιρεύῃ πάντα του ὁ ἀξέχαστος φίλος μου καὶ συντο-
πίτης μου ποιητῆς Γιάννης Γρυπάρης.

ΑΝΘΙΜΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗΣ

ΑΝ Ο ΘΕΟΣ ΜΑΣ ΜΙΜΗΘΗ

"Ἄς μὴν εἴμαστε ἀναισθητοὶ μπροστὰ σὴν κλωσύνῃ τοῦ Θεοῦ. Διότι
ἂν μᾶς μιμηθῇ σὲ ὅ,τι κάνουμε, θὰ πάφουμε νὰ ζοῦμε. "Ἄς γίνουμε, λοιπόν,
πραγματικοὶ μαθηταὶ του, κί ἄς ζοῦμε χριστιανικά.

(Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος)

ΣΤΕΡΕΩΘΗΤΕ ΣΤΑ ΔΟΓΜΑΤΑ

"Ἄς φροντίζετε, λοιπόν, νὰ στερεώνετε στὰ δόγματα τοῦ Κυρίου καὶ
τῶν Ἀποστόλων. "Ἐτσι, ὅλα ὅσα θὰ κάνετε, θὰ κατενοδοθοῦν. Γιατὶ θὰ
βρίσκεσθε ἀνάμεσα στὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ θὰ
στέσκεστε ὅλοι μαζί ἀνάμεσά τους. Μὲ τὸν ἀξιοπρεπέστατο ἐπίσκοπό σας καὶ
τὸν ἀξιοπλοκο πνευματικὸ στέφανο τοῦ πρεσβυτερίου σας. Ὑποτάσσεστε,
λοιπόν, στὸν ἐπίσκοπο καὶ μεταξὺ σας, ὅπως ὁ Χριστὸς στὸν Πατέρα του,
κί οἱ Ἀπόστολοι στὸν Χριστό.

(Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος)

ΜΙΑ ΧΡΥΣΗ ΣΥΜΒΟΥΛΗ

Νὰ σέβεσθε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο καὶ κανέναν νὰ μὴ βλέπη σαρκικά καὶ
πονηρὰ τὸν πλησίον του.

(Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος)

Όταν οί ἀρετές ὀδηγοῦν στήν κόλασι

ΟΙ ΔΕΞΙΕΣ ΑΜΑΡΤΙΕΣ

Ο ΟΥ ΚΑΤ ΕΠΙΓΝΩΣΙΝ ΖΗΛΟΣ

Ἡ καθαρὴ εὐσέβεια εἶναι στερημένη ἀπ' αὐτὸ πού στή θύραθεν γλῶσσα ἀποκαλεῖται «φανατισμός» καὶ στή γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζήλος». Τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ ἀπ' ὅσα ὁ Θεὸς χάρισε στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς προαιρέσεως, πού πάνω τῆς στηρίζεται ὅλο τὸ μυστήριό τῆς πτώσεώς μας καὶ τῆς λυτρώσεώς μας. Ὅποιοι, λοιπὸν δὲν νοιώθει καὶ δὲν ἔχει περὶ πολλοῦ αὐτὴ τὴν θεμέλιο προϋπόθεσι, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθινὸς χριστιανός.

Όταν κανεῖς ἔχη ἀνεπίγνωστο ζήλο, νομίζει ὅτι κάνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ παρὰ πάνω, ἐνῶ ἡ θλιβερὴ πραγματικότης εἶναι ὅτι τὸ προσβάλλει καὶ τὸ ἀντιστρατεύεται. Γιατί; Διότι, ἀπλούστατα, ἐπιδιώκει τὴν ἐπικράτησι αὐτοῦ τοῦ θελήματος ἀπὸ δρόμους ξένους κι' ἀντιθέτους.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη, ὑπάρχουν δύο ἔξοχα παραδείγματα, πού ἀπαντῶνται στὴν ἀφώτιστη περίοδο τῶν κορυφαίων ἀποστόλων, τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου.

Ὁ πρῶτος ἔβγαλε μαχαίρι καὶ τὸ χρησιμοποίησε στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ, γιὰ νὰ ὑπερασπισθῆ τὸν Κύριό του. Θαρροῦσε ὅτι ἔτσι ἔπρεπε νὰ κάμῃ γιὰ νὰ βοηθήσῃ Αὐτόν, πού δὲν ἤθελε νὰ κερδίσῃ τοὺς ἀνθρώπους παρὰ μονάχα μὲ τὴ δύναμι τοῦ Πνεύματος, μὲ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐκαμε, λοιπὸν, κάτι πού στὴν πραγματικότηα δὲν ἐξυπηρετοῦσε τὸ θεῖο θέλημα, ἀλλὰ ἀπεναντίας ἀντέβαινε βασικὰ σ' αὐτό.

Ὁ δεύτερος, μὲ παρόμοια κίνητρα, παρώτρυνε τοὺς λιθοβολητὰς τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου καὶ πῆγε κατόπιν, στὴ Δαμασκὸ, ἐφωδιασμένος μὲ συστατικὰ γράμματα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου, γιὰ νὰ πιάσῃ τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ στὰ Ἱεροσόλυμα. Πίστευε, ὅτι ἔτσι ἐκπλήρωνε τὸ χρέος του στὸν Θεὸ τῶν πατέρων του. «Ἐνέπνεε ἀπειλῆς καὶ φόνου» πρὸς τοὺς συνανθρώπους του, νομίζοντας ὅτι ἐναρμονιζόταν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο στὸ θέλημα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Ὁ «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζήλος», παρ' ὅλο ὅτι εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ τερατώδεις διαστροφῆς τῆς εὐσεβείας, δὲν παρουσιάζεται, ἀλλοίμονο, σὲ λίγους, ἀλλὰ κατὰ διαφόρους βαθμούς σὲ πολλούς.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι γεμάτη ἀπὸ τέτοια κρούσματα, σὲ μεμονωμένους πιστοὺς καὶ σὲ πολλοὺς μαζί. Ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἐγκλήματα, ὅλοι οἱ τρόποι ἀσκήσεως τῆς βίας ἔχουν σημειωθῆ

κάτω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ γιὰ τὴν ὠφέλεια τάχα τῆς βασιλείας του. Περιπτέυει νὰ ἀναφερθοῦν παραδείγματα, γιὰτὶ ὄχι λίγα εἶναι γνωστὰ στὸν καθένα.

Ἐπάρχουν, μέσα στὸ Εὐαγγέλιο, ὠρισμένα σημεῖα, στὰ ὁποῖα πρέπει κανεὶς νὰ δίνει ἰδιαίτερη προσοχή καὶ νὰ προσκολλᾶται πάνω τους, ἀκριβῶς γιὰ νὰ μὴ παρασυρθῆ ἀπὸ τὸν κακὸ ζῆλο. Εἶναι ἐκεῖνα, στὰ ὁποῖα ὁ Κύριος τονίζει ὅτι δὲν πρέπει οἱ ἄληθινοὶ του φίλοι νὰ ἐμπιστεύωνται στὴ δύναμι τοῦ κόσμου καὶ νὰ μὴ ἀντικρούουν τὸ κακὸ μὲ τὸ κακὸ.

Ἄλλὰ αὐτά, πού ἀναφέραμε παρὰ πάνω, δὲν ἀφοροῦν παρὰ μονάχα μιὰ πλευρὰ τοῦ «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζήλου». Ὁ ζῆλος αὐτὸς μπορεῖ νὰ ἐμφανισθῆ καὶ περιορισμένως μονάχα στὸν ἀγῶνα πού κάνει ὁ χριστιανὸς γιὰ τὴν πρόδό του στὴν ἀρετή.

Ὁ Θεὸς μᾶς καλεῖ νὰ παλαίουμε ἀδιάκοπα ἐναντίον τῶν παθῶν καὶ νὰ πραγματοποιοῦμε ὀλοένα πληρέστερα τὰ ἐντάλματά του. Αὐτὰ τὰ ἐντάλματα ἔχουν μιὰ ἀλληλουχία. Δὲν βρίσκονται ὅλα στὴν πρώτη σειρά, ὥστε νὰ μπορῆ κανεὶς νὰ τὰ ἀγγίξῃ ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς. Μακρὺς εἶναι ὁ δρόμος τῆς τελειώσεως κι' ἔχει πολλοὺς σταθμοὺς καὶ διακλαδώσεις.

Βέβαια, ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ ἔχῃ μέσα του ζωηρὴ τὴ δίψα τῶν ἀρετῶν καὶ νὰ τοῦ εἶναι ὅλες, ἢ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποθητότατες. Ἄλλὰ, παράλληλα, πρέπει νὰ συζευγυῆ στὴν ροπή πρὸς τοὺς γλυκυτάτους αὐτοὺς στόχους τὴ φρόνησι. Ὁ πνευματικὸς πραγματισμὸς, πού τὸν γεννᾷ καὶ τὸν συντηρεῖ ἢ ταπεινοφροσύνη, κι' ἢ συναίσθησις τοῦ ὕψους τῶν ἀρετῶν, σώζει τὸν χριστιανὸ ἀπὸ τὸν ἀνεπίγνωστο ζῆλο καὶ τὶς φοβερὲς του συνέπειες.

Ὁ Θεὸς δὲν μᾶς τὰ ζητᾷ ὅλα μονομιᾶς. Ἐκεῖνα πού μᾶς ζητᾷ, εἶναι μέσα στὶς συνθήκες τῆς ζωῆς μας καὶ στὶς δυνατότητες τοῦ παρόντος. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος παρομοιάζει τὸν βίον τῶν διαφόρων χριστιανῶν μὲ τὰ μέρη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται τὸ «πεποικιλμένον» ἱμάτιο τῆς Ἐκκλησίας, πού γι' αὐτὸ μιᾶ συμβολικὰ ὁ προφήτης λέγοντας: «Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐνώπιόν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσω.». Διδάσκει, λοιπόν, ὁ ἅγιος πατὴρ ὅτι σημασία ἔχει τὸ νὰ ἀνήκουμε σ' αὐτὴ τὴν ἐσθῆτα κι' ὄχι τὸ ἂν εἴμαστε στὸ χρυσάφι τῆς, στὸ μετᾶξι τῆς ἢ στὰ πετράδια τῆς. Ἡ θέσις τοῦ καθενὸς πιστοῦ ὀρίζεται ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη κλῆσι του κι' ἀπὸ τὰ μέσα πού ἢ χάρις ἔθεσε στὰ χέρια του. Ἄλλος θ' ἀναδειχθῆ ὡς οἰκογενειάρχης, ἄλλος ὡς μοναχός, ἄλλος ὡς ποιμὴν, ἄλλος ὡς ἀπλό πρόβατο τῆς θείας ποιμνῆς. Ἐπάρχουν κοινὲς

ἀρετὲς γιὰ ὅλους, πού ὁ καθένας πρέπει νὰ τὶς ἐπιδιώκη στὸ μέτρο τῶν ὄσων χαρισμάτων πῆρε. Κι' ὑπάρχουν ἀρετὲς γιὰ τοὺς λίγους ὅπως γιὰ παράδειγμα ὁ παρθενικὸς βίος.

Καθένας καλεῖται νὰ κάμῃ τὸν ἀγῶνα του μέσα στοὺς ὄρους πού τὸν ἀφοροῦν κι' ὄχι ἀπλῶς ἀντιγράφοντας τὸ τί βλέπει ἢ ἀκούει σὲ ἄλλους.

Ὁ «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλος» εἶναι μιὰ παρερμηνεῖα τῆς ἀποστολικῆς προτροπῆς «ζηλοῦτε τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα», μιὰ παρερμηνεῖα πού δὲν ὀφείλεται κατὰ βᾶθος παρὰ στὴν ἔπαρσι. Τὸ νὰ θέλουμε νὰ κάνουμε πράγματα, πού ὁ Θεὸς δὲν τὰ ἀπαιτεῖ, τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἔκδυσις τοῦ ταπεινοῦ φρονήματος; Ὅταν μελετήσῃ κανεὶς τοὺς βίους τῶν δικαίων καὶ τῶν ἁγίων, πού ἀναφέρει ἡ Γραφή κι' ἡ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ μεγάλες ψυχὲς δὲν ἐπετέλεσαν τὰ θαυμαστά τους κατορθώματα ἀπλῶς ἀπὸ δικὴ τους ὀρμητικότητά, ἀλλὰ ἀπὸ σαφῆ κλήσι τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἀνεπίγνωστος ζῆλος δὲν εἶναι μιὰ ἀπλῆ ἐπιπολαιότης, ἀλλὰ μιὰ ἀπαισία ψευδαίσθησις, πού ὁ Διάβολος τεχνουργεῖ μέσα στὸν ἄνθρωπο, ὅταν δὲν εἶναι καλὰ σφαιλισμένες ὅλες οἱ καστρόπορτες τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνη, καὶ μπορέσῃ ἔτσι νὰ προωθήσῃ τὶς εὐσεβόσχημες ὑποβολές του.

Τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας στὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ δὲν ἔγκειται ἀπλῶς στὸ νὰ ξέρομε νὰ προχωροῦμε, ἀλλὰ καὶ στὸ νὰ ξέρομε νὰ περιμένουμε ἢ ἀκόμη καὶ νὰ ὑποχωροῦμε. Ἐκπληρώνοντας τὶς στοιχειώδεις ἐντολὲς τοῦ Εὐαγγελίου, ἐμπορευόμενοι μὲ προσοχὴ κι' ἐπιμέλεια τὰ δυὸ τάλαντα τῆς παραβολῆς, θὰ ἐπιδοκιμασθοῦμε ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ θὰ καθίσουμε στὰ δεξιὰ του κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσεως. Ἄν ξανοιχθοῦμε ὅμως, σὲ ἄλλα, πολυτελέστερα ἐντάλματά του, πού δὲν ἀφωροῦσαν τὴν κατάστασί μας, ἂν πραγματευθοῦμε χωρὶς ἀντίκρουσμα στὴν ἀγορὰ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τότε εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ ἀποτύχουμε καὶ θὰ πᾶμε στὴν ἀπώλεια.

Ὅπως εἶπε ὁ Κύριος, πρέπει νὰ κάνῃ καλὰ τοὺς λογαριασμούς του κανεὶς σὰν τὸν βασιλιᾶ πού ξεκινᾶ γιὰ πόλεμο. Πρέπει νὰ βασιζεταὶ δηλαδὴ σὲ ὅσα μέσα τοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ νὰ μὴ προβαίη σὲ τολμήματα πού γι' αὐτὰ δὲν ἔχει ἔδαφος. Ὅποιος ἔχει ἀνεπίγνωστο ζῆλο, εἶναι ἓνας προπέτης κι' ἓνας ἐκπειραστής τοῦ Θεοῦ. Στὴν πραγματικότητα, δὲν ἀγαπᾷ τὸν Θεό, ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ γι' αὐτὸ μένει ἐκθετος καὶ ναυαγεῖ οἰκτρά.

ΑΚΥΛΑΣ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΚΗΡΥΓΜΑΤΑ

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

ΟΜΙΛΙΑ 2α

ΤΑ «ΑΝΤΙΦΩΝΑ»

Κοινωνία ἁγίων.

Εἶναι ἀλήθεια ἀξιόπρόσεκτος, τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι «ὁ Χριστὸς παρατεινόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Αὕτῃ εἶναι τὸ αἰώνιον πνευματικὸν σῶμα τοῦ Κυρίου. Μέλη λοιπὸν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας («ἧ τῖς ἐστὶ τὸ σῶμα Αὐτοῦ», τοῦ Χριστοῦ — Ἐφεσ. α' 23) εἶναι οἱ πιστοὶ ὅλων τῶν αἰώνων. Ὅχι μόνον δηλ. οἱ ἐπὶ γῆς ζῶντες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν οὐρανοῖς ἅγιοι καὶ δίκαιοι «οἱ καλῶς τὸν ἀγῶνα τελέσαντες καὶ τὴν πίστιν τηρήσαντες» καί, διὰ τοῦτο, «παρρησίαν ἔχοντες πρὸς τὸν Σωτῆρα», κατὰ τὸν ὑμνωδόν.

1. Εἶναι λοιπὸν πολὺ φυσικὸν ὅτι, σὺν τῇ προόδῳ τῆς θείας λειτουργίας, ἀφοῦ κατωνομάσθησαν ὅλοι αἱ τάξεις τῶν πιστῶν, εἰς τὰ «εἰρηνικά», καὶ ἀνεπέμφθησαν «δεήσεις... ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων» (Α' Τιμ. β' 1) καὶ πασῶν τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν, γίνεται ἤδη μνεία καὶ τοῦ οὐρανοῦ τμήματος τῆς Ἐκκλησίας, τῆς «θριαμβευσέσης» Ἐκκλησίας, ὅπως λέγεται. Καὶ προσκαλούμεθα, ὅπως μνημονεύσωμεν «τῆς Παναγίας, ἀχράντου... Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων», διὰ νὰ ἐμπνευσθῶμεν ἀπὸ τὸ ἅγιον παράδειγμα των καὶ νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὰς ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβείας των πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἀκολούθως «ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ παῖσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα» τ. ἐ. νὰ ἀναθέσωμεν εἰς τὸν Κύριον τὸν ἑαυτὸν μας, τὴν ζωὴν μας ὀλόκληρον, καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, ὑπὲρ τῶν ὁποίων δεόμεθα, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἅγιοι εἶχον ἐμπιστευθῆ τὸ πᾶν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἠσθάνοντο ὅτι εὐρίσκονται ἀσφαλεῖς, ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ.

2. Ἐπακολουθοῦν τὰ λεγόμενα ἀντίφωνα. Αὐτὰ ἦσαν περικοπαὶ τῆς Π.Δ., κυρίως τῶν ψαλμῶν, διὰ νὰ ἀκουσθῆ κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν πρῶτον ἡ Π.Δ., προτοῦ ἀναγνωσθοῦν αἱ περικοπαὶ τῆς Κ.Δ. (ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον). Ἐψάλλοντο

δὲ οἱ ψαλμικοὶ στίχοι ἀντιφωνικῶς (ἐξ οὗ καὶ ἀντίφωνα), δηλ. ὑπὸ δύο χορῶν ἀλληλοδιαδόχως, συμπάλλοντος ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἱερέων καί, βραδύτερον, τῶν ψαλτῶν. Χάριν συντομίας ἀργότερον ἐπεκράτησε νὰ ψάλλωνται ὡς ἀντίφωνα ἔχι ὀλόκληροι ψαλμοὶ, ἀλλὰ ὠρισμένοι στίχοι, (οἷτινες, σημειωτέον, κακῶς παραλείπονται σήμερον ὑπὸ τινῶν), μὲ τὰ γνωστὰ ἐφύμνια: «Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου» κλπ.

Τὰ ἀντίφωνα διακρίνονται εἰς τρεῖς στάσεις. Εἰς τὴν α' στάσιν, τὸ ἐφύμνιον «Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, Σῶτερ, σῶσον ἡμᾶς» εἶναι μία ὑπογράμμισις, ἃς εἴπωμεν, καὶ ἐφαρμογὴ τῆς προηγηθείσης προτροπῆς, «τῆς Παναγίας, ἀχράντου. μνημονεύσωμεν», καὶ ἐπίκλησις — ὡς ἐλέχθη — τῶν πρεσβειῶν τῆς ὑπὲρ ἡμῶν.

Εἰς τὴν β' στάσιν, ἀκριβέστερον, ἐφύμνιον εἶναι τὸ «πρεσβείαις τῶν ἁγίων Σου, σῶσον ἡμᾶς, Κύριε» καὶ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ «μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες» τοῦ διακόνου. Ἐπεκράτησεν ὅμως νὰ ψάλλεται ὡς β' τὸ κυρίως γ' ἐφύμνιον «Σῶσον ἡμᾶς, Υἱὲ Θεοῦ», διότι ὡς γ' ψάλλεται συνήθως τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας. Πάντως καὶ εἰς τὸ β' καὶ εἰς τὸ γ' παρεμβάλλεται ἐπανειλημμένως ἡ μνεῖα τῶν ἁγίων, εἴτε διὰ νὰ ὀνομασθῇ ὁ Κύριος Ἰ. Χριστὸς («ἐν ἁγίοις θαυμαστάς»), εἴτε διὰ νὰ ὑμνηθῇ ὁ ἑορταζόμενος ἅγιος.

3. Δὲν λησμονεῖται ὅμως μία ἄλλη ἀλήθεια: ὅτι, ναὶ μὲν οἱ ἅγιοι εἶναι ἀξιομίμητα πρότυπα διὰ τοὺς χριστιανούς, πηγὴ ὅμως τῆς ἀγιότητος καὶ ἀπολύτως ἅγιος καὶ ἀναμάρτητος εἶναι «ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ (ὅπως λέγει ὁ ὠραῖος ὕμνος τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ), ὁ «καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας» (δηλ. χωρὶς νὰ μετατραπῇ ἡ θεία Του φύσις).

Διὰ τοῦτο, κατὰ τὰς τρεῖς στάσεις τῶν ἀντιφώνων, δὲν γίνεται ἀπλῶς ἐπίκλησις τοῦ παραδείγματος καὶ τῶν πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ἁγίων (μολονότι ἐπαναλαμβάνεται τρεῖς φορές ἡ σύστασις «τῆς Παναγίας, ἀχράντου... μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες»), ἀλλὰ γίνεται καὶ ἐπίκλησις κατ' εὐθειαν πρὸς τὸν Σωτῆρα («σῶσον ἡμᾶς, Υἱὲ Θεοῦ» «Ὁ μονογενὴς Υἱός... σῶσον ἡμᾶς») καὶ αἶνος πρὸς Αὐτὸν «ὡς ἀρχηγὸν τῆς πίστεως καὶ τελειωτὴν», (Ἑβρ. ἰβ' 2), διὰ τῶν λέξεων [«σῶσον ἡμᾶς»] ψάλλοντάς Σοι ἀλληλοῦσα. Δηλ. ἐνῶ ζητοῦμεν παρ' Αὐτοῦ τὴν χάριν τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τὴν σωτηρίαν, εὐθὺς ἀμέσως τὸν δοξολογοῦμεν ὡς πηγὴν τῆς ἀγιο-

τητος καὶ τῆς σωτηρίας, ψάλλοντες τὸ « Ἀλληλούϊα », τὸ ὁποῖον σημαίνει, κατὰ λέξιν, Αἰνεῖτε τὸν Κύριον.

4. Ἐπίσης, κατὰ τὰς τρεῖς στάσεις τῶν ἀντιφώνων, παρεμβάλλονται ἀντιστοίχως τρεῖς εὐχαὶ ὑπὸ τοῦ ἱερέως (μία εἰς ἑκάστην στάσιν) μετ' ἀναλόγων δοξολογιῶν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ. Λέγονται δὲ μυστικῶς αἱ εὐχαὶ αὐταί. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ α' εὐχὴ τονίζει ὅτι τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεῖκαστος (ἀφάνταστος) τὸ κράτος καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος· τὸ ἔλεος ἀμέτρητον καὶ ἡ φιλελεος ἄφρατος (ἀνεκδιήγητος). Σύμφωνα δὲ μετὰ τὸ περιεχόμενον τῆς εὐχῆς εἶναι ἡ κατάληξις αὐτῆς· « ὅτι πρέπει σοὶ πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις... » Εἰς τὴν β' εὐχὴν παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ σώσῃ τὸν λαόν Του καὶ νὰ εὐλογῆσῃ τὴν κληρονομίαν Του, δηλ. ἐκείνους περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν ὁ Ἀπόστ. Παῦλος ὅτι, ἂν εἴμεθα τέκνα Του, θὰ εἴμεθα καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας Του· « εἰ δὲ τέκνα καὶ κληρονόμοι κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ » (Ρωμ. η' 17), νὰ ἀγιασῇ δὲ τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ Οἴκου Του. Μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτὴν φράσιν [« τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου »] ἐννοεῖται τὸ ἐκκλησίασμα, τὸ ὁποῖον ἀγαπᾷ τὸν εὐπρεπῆ λαὸν τοῦ Κυρίου καὶ σπεύδει πρὸς αὐτόν, (Πρβλ. « εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι, εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα », Ψαλμ. ρκα' 1). ὡς ταμεῖον καὶ ἐστὶν τῆς θείας χάριτος, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυχᾶνεται ὁ ἀγιασμός. Σχετικὴ εἶναι πάλιν ἡ κατάληξις καὶ αὐτῆς τῆς εὐχῆς, « ὅτι Σὸν τὸ κράτος καὶ Σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία... », ὡς ἀναφερομένη εἰς τὴν κληρονομούμενην βασιλείαν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀγιαστικῆς θείας χάριτος. Προσθέτει δὲ ἡ γ' εὐχὴ ὅτι εἰς τὰς ἐν τῷ ναῷ « κοινὰς ταύτας καὶ συμφώνους προσευχάς » παρίσταται ἀοράτως ὁ Κύριος, « ὁ καὶ δυοῖ καὶ τρισὶ συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Αὐτοῦ τὰς αἰτήσεις παρέχειν ἐπαγγελιάμενος » ὅπως δηλ. ὁ Ἰδιος εἶπε καὶ ἐβεβαίωσεν « οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν ». (Ματθ. ιη' 20). Καὶ καταλήγει μετὰ δοξολογίαν τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· « ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις... ».

Διδασκόμεθα λοιπὸν ἐκ τοῦ τμήματος τούτου τῆς Θ. Λειτουργίας, τοῦ περιλαμβάνοντος τὰ ἀντίφωνα α) τὸ « ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους... Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα », ὡς ἔπραττον πάντες οἱ ἅγιοι τῶν, ὁποίων, γενικώτερον, καλοῦμεθα ὅπως « μνημονεύ-

σωμεν» ὡς προτύπων καὶ ὡς πρωτοτόκων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων.

β) "Ὅτι «τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος (ἀγίων), ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον ἀμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς (δέον νὰ) τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν», (ἔβρ. ιβ' 1-2), ἐκ τοῦ Ὅποιου πηγάζει ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἁγιασμοῦ, ἵνα μὴ ἀποτελεῶμέν ποτε δυσαρμονίαν πρὸς τὴν περιστοιχίζουσαν ἡμᾶς χορείαν τῶν ἀγίων.

γ) Νὰ μὴ λησμονῶμεν, πρὸς ἐνίσχυσιν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἁγιασμοῦ, ὅτι:

— "Ὅπως τοῦ Θεοῦ («τὸ κράτος (εἶναι) ἀνείκαστον καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος (οὕτω καὶ) τὸ ἔλεος ἀμέτρητον καὶ ἡ φιλανθρωπία ἀφατος» (ἀ' εὐχὴ ἀντιφ.). Εἶναι, ἐπομένως, καὶ ἐπιεικῆς εἰς τὰς ἐλλείψεις μας.

— Εἶμεθα «λαὸς Του» καὶ «κληρονομία Του». (β' εὐχὴ). Ἐχομεν ἄρα τίτλους καὶ προνόμια· μὴ τὰ ἀπεμπολήσωμεν ἀντὶ πινακίου φακῆς.

— Εἶναι κοντά μας Ἐκεῖνος, («ἐν μέσῳ» ἡμῶν, κατὰ τὴν κοινὴν λατρείαν ἰδίως (γ' εὐχὴ).

"Ἄς ἀγαπῶμεν λοιπὸν «τὴν εὐπρέπειαν τοῦ Οἴκου Του» καὶ ἄς «προσερχώμεθα μετὰ παρρησίας τῷ Θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεος καὶ χάριν εὐρωμεν» (ἔβρ. δ' 16).

Ἄρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

Ὁ «Ἐφημέριος» εἶνε πρόθυμος νὰ δίδῃ ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις ἐπὶ ἀποριῶν, ἀναφερομένων εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχεσιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἐφημερίου (ποιμαντικόν, λειτουργικόν κλπ.). Ἐπομένως οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι δύνανται νὰ ἀπευθύνουν πρὸς τὸν «Ἐφημέριον» ἐρωτήματα ἐπὶ τοιούτων ἀποριῶν. Αἱ ἀπαντήσεις εἰς αὐτοὺς θὰ δίδωνται εἰς τὴν σελίδα τῆς ἀλληλογραφίας, εἴτε εἰς ἄλλην εἰδικὴν σελίδα.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αἶδεσ. Ἰωάννην Παρ. Σᾶς εὐχαιστοῦμεν διὰ τοὺς καλοὺς σας λόγους. Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ «Ἐφημερίου» εἶναι νὰ βοήθησῃ τοὺς εὐλαβεστάτους Ἐφημερίους εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσουν συνειδησὶν τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς των καὶ εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσουν ὀρθόδοξον πνευματικότητα καὶ μόρφωσιν. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἀποβλέπει ἡ ποιικιλία τῆς ὕλης αὐτοῦ. Σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐξαγορᾶς προϋπηρεσίας σας, πρέπει νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν, ὅτι δι' αὐτῆς βελτιοῦται μόνον ἡ σύνταξις. Τὰ ἐξαγοραζόμενα ἔτη δὲν ὑπολογίζονται διὰ τὴν λήψιν ἐπιδόματος πολυετίας. Ἐὰν μᾶς γράψετε εἰς ποίαν κατηγορίαν ἀνήκετε, θὰ ὑπολογίσωμεν τότε καὶ ποῖον ἐπίδομα πολυετίας πρέπει νὰ λάβετε. — Πανοσ. Ἀρχιμ. Παντελεήμονα Παπαδάκη ν. Διὰ νὰ λάβετε σύνταξιν πρέπει νὰ υποβάλετε τὰ ἐξῆς δικαιολογητικά: 1) Αἴτησιν. 2) Ἀπολυτήριο γράμμα τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου ἢ ἀντίγραφον τοῦτου. 3) Πιστοποιητικὸν περὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεώς σας. 4) Φύλλον διακοπῆς μισθοδοσίας ἀπὸ τοῦ οἰκείου Δημόσιον Ταμείου. Τὸ βιβλιᾶριον ὑπηρεσιακῶν μεταβολῶν συμπληρωμένον καὶ θεθεωρημένον ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου. 6) Βεβαίωσιν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, εἰς τὴν ὅποιαν νὰ ἐμφανίζονται ἡ χρονολογία χειροτονίας καὶ ἀρχικοῦ διορισμοῦ, αἱ μεταθέσεις εἰς ἄλλας ἐνορίας, ἡ διάρκεια ὑπηρεσίας εἰς ἐκάστην ἐνορίαν μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου σας ἐκ τῆς ὑπηρεσίας. 7) Βεβαίωσιν τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου, εἰς τὴν ὅποιαν νὰ ἐμφανίζονται, ὅτι συνεπληρώσατε 35ετῆ πραγματικὴν ἐφημερικὴν ὑπηρεσίαν. — Αἶδεσ. Σπ. Ἀμ. Κεφαλλήνιαν. Παραναλοῦμεν γράψατέ μας τὴν χρονολογίαν τῆς γεννήσεώς σας καὶ τὴν μισθολογικὴν κατηγορίαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκετε. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα μᾶς χρειάζονται, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀπαντήσωμεν ἀκριβῶς εἰς τὰ ἐρωτήματα σας. Αἶδεσ. Ἐφημέριον ὑπαίθρου Χ. Π. Ἀπαντῶμεν εἰς ἐπιστολάς μόνον ἐφ' ὅσον μᾶζι μὲ τὸ ψευδώνυμον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ ὁ ἐπιστολογράφος νὰ ἀπαντήσωμεν, ὑπάρχει καὶ τὸ ὄνοματεπώνυμον.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ὁ Ἑλληνοχριστιανικὸς Βυζαντινὸς Πολιτισμὸς.—Πρωτοσ. Χρυσόστομου Γαλιούρη, Μουσικὴ τῆς Ὀρθοδοξίας.—Χ., Ἀδελφικὰ Γράμματα.—Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Φιλόθεον Ἀδολεσχίαν» τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη (μετάφρ. Θεοδ. Σπεράντσα).—Βασ. Ἡλιάδης, Ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ καὶ μόνον δημιουργεῖ τὴν συγκλονιστικὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ ψυχικοῦ μας κόσμου.—Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου, Λόγοι (μετάφρ. Φ. Κόντογλου).—Ἀνθίμου Θεολογίτου, Τὸ Κάστρο.—Ἀκύλα, Οἱ δεξιὲς ἁμαρτίαι.—Ἀρχιμ. Νικοδήμου Βαλληνδρά, Ἡ Θεία Λειτουργία (ὁμίλια 2α).—Ἀλληλογραφία.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
Ὁδὸς Φιλοθέης 19 — Ἀθῆναι. Τηλ. 27-689.

*Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἰασιῦ 1. Τηλ. 70734